

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav speciálněpedagogických studií

KATEŘINA COUFALOVÁ

III. ročník – kombinované studium

Obor: Speciální pedagogika předškolního věku

**MUŽSKÁ A ŽENSKÁ ROLE
V ČESKÉ RODINĚ**

Bakalářská práce

Vedoucí práce : PhDr. Irena Plevová, PhD.

OLOMOUC 2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 10. 4. 2010

.....

Děkuji PhDr. Ireně Plevové, PhD., za odborné vedení a poskytování rad, ale i učitelkám mateřských a základních škol, u nichž jsem prováděla výzkum.

OBSAH

ÚVOD.....	5
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	7
1. GENDEROVÁ IDENTITA.....	7
1.1. <i>Genderové stereotypy</i>	8
2. RODINA V HISTORICKÉM KONTEXTU	10
3. RODINA V MODERNÍ SPOLEČNOSTI.....	14
3.1. <i>Vývojové etapy rodiny</i>	15
3.2. <i>Pozice dítěte v moderní rodině</i>	18
4. MUŽSKÁ A ŽENSKÁ ROLE V RODINĚ	19
4.1. <i>Role ženy</i>	19
4.2. <i>Role muže</i>	21
4.3. <i>Dvoukariérová manželství</i>	23
5. FEMINISMUS	25
5.1. <i>Historie feminismu</i>	25
5.2. <i>První vlna feminismu</i>	25
5.3. <i>Druhá vlna feminismu</i>	26
5.4. <i>Současný feminismus</i>	27
6. DĚLBA PRÁCE V RODINĚ A JEJÍ SPOLEČENSKÝ KONTEXT	29
6.1. <i>Teoretické přístupy k dělbě domácí práce</i>	29
II. VÝZKUMNÁ ČÁST.....	32
1. CÍL VÝZKUMU A STANOVENÍ HYPOTÉZ.....	32
2. CHARAKTERISTIKA A POPIS VZORKU, VÝZKUMNÉ METODY	32
3. POPIS VÝZKUMU	33
4. VÝSLEDKY VÝZKUMU	37
5. VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU, OVĚŘENÍ HYPOTÉZ.....	53
6. DISKUSE VÝSLEDKŮ.....	54
ZÁVĚR	57
POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY	58
SEZNAM PŘÍLOH.....	61

ÚVOD

Rodina odedávna a především existuje proto, aby lidé mohli náležitě pečovat o své děti. Kromě toho, že je rodina biologicky významná pro udržení lidstva, je také základní jednotkou každé lidské společnosti.

„Institut rodiny nepochybně doznává v posledních desetiletích řady změn, a to nejen ve vyspělých západních zemích, ale i u nás. Transformačními procesy se postupně mění ekonomická funkce rodiny, mění se také role muže i ženy, rodiny se musí adaptovat na nové diferenciaci společnosti právě na úrovni domácností. Tyto změny se již nyní projevují ve změněném demografickém chování populace (porodnost, sňatečnost, věk prvního sňatku, atp.)“ (Tuček, 1998, s.8).

Dlouho přetrvávající model tradiční rodiny je postupně nahrazován alternativními formami rodinných soužití, stoupá věk při vstupu do prvního manželství, klesá porodnost. V souvislosti s těmito změnami mluvíme o „krizi rodiny“.

Na téma ženské a mužské dělby práce v rodině bylo již provedeno mnoho výzkumů. Tento fenomén byl rozebírán z mnoha aspektů jakými jsou věk, vzdělání, příjem, pracovní úvazek apod. Rodina je pro mne tím nejdůležitějším v životě a trůfám si tvrdit, že je to tak v životě každého člověka. To byl hlavní důvod, proč jsem si zvolila právě toto téma. Výzkumným vzorkem nebyla jako obvykle kategorie dospělých, ale kategorie dětí. Zdá se mi zajímavé posoudit tuto problematiku jejich očima. Věková skupina dětí z mateřské školy a žáků první třídy nebyla vůbec náhodná. Jako učitelce mateřské školy a občas suplující učitelce v první třídě základní školy je mi tato věková kategorie dětí nejbližší. Zajímá mě pohled dětí neovlivněný rodičovskou autoritou. Dětem jsem předkládala obrázky s předměty typickými pro určitou práci v domácnosti (viz. Příloha 1 - obrázky s otázkami) a ony měly rozhodnout, kdo se této činnosti v rodině věnuje nejčastěji. Snažila jsem se zachytit i mnohdy originální komentáře dětí z jejich rodinného života. Moje obavy z ostychu dětí z jiné základní školy, které mě neznají, byly zbytečné. Aktivitu dětí při šetření podporovala odměna formou sladké lízátkové kytičky.

Závěrečná práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Teoretickou část jsem rozčlenila do šesti kapitol. První kapitola je věnována genderu, jeho příčinám a důsledkům. Rodinou jako stěžejní společenskou institucí, změnami ve vnitřní struktuře a v jejím společenském postavení se zabývá druhá kapitola. A to od počátku

jejího vývoje až po rodinu v moderní společnosti v kapitole třetí. V kapitole čtvrté jsem se snažila popsat roli muže a ženy a také v současné době převládající dvoukariérová manželství. Feminismus jako ženské hnutí nebo hnutí za práva žen rozebírá kapitola pátá. Šestá kapitola obsahuje stěžejní téma a to dělbu práce v rodině s jejími teoretickými přístupy.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Genderová identita

„Co znamená být ženou či mužem? Určuje nějak můj osud, mé vlastnosti, zájmy, ambice, pracovní zaměření, místo v partnerském vztahu, v rodině a ve společnosti fakt, že jsem muž či žena? Co zahrnuje pojem genderová identita? Termín gender (džendr) se v dnešní angličtině, z níž jej česká věda převzala, překládá jako sociální pohlaví popř. sociální rod“ (Valdrová, 2006, s. 6).

Havelková (in Smetáčková, 2005, s.10) popisuje gender jako sociálně utvářený soubor vlastností, chování, zájmů, vzhledu, atd., který je v určité společnosti spojován s obrazem ženy nebo muže. Konkrétní náplň tohoto souboru mužských a ženských charakteristik je kulturně a historicky proměnlivá. V různých historických obdobích a různých kulturách se očekávání vůči ženám a mužům liší.

Podle Lippy (2009, s.168) se gender projevuje dvěma způsoby: jako rozdíly mezi muži a ženami a jako individuální rozdíly v maskulinitě a feminitě v rámci obou pohlaví. Podle teorií je gender utvářen buď geny, hormony a mozkovými strukturami, anebo ranými vztahy s rodiči, podmiňováním a napodobováním, kognitivním označováním a schémata, sociálními rolemi a stereotypy.

„Každý novorozenec je okamžitě klasifikován podle pohlaví a je mu okamžitě také připisán určitý gender. Každá společnost vychází z biologického pohlaví jako ze základního kritéria, které gender vymezují. Kdybychom ovšem měli srovnat dvě kultury, neshodnou se na tom, co odlišuje jeden gender od druhého. Gender je podíl maskulinity a feminity u dané osoby a je zřejmé, že u mnoha lidí jsou přítomny obě tyto kvality. U normálního muže převažuje maskulinita, u normální ženy feminita. Genderová identita (cítit se jako muž, nebo jako žena) je základní dominantou genderové role (žít jako muž, nebo jako žena). I když se zdá, že v nasměrování vývoje genderové identity hraje hlavní roli biologie, není tomu tak. Rozhodující a nesmazatelnou úlohu má proces kulturního učení. Genderové role a genderovou identitu si osvojuje už dítě od svého rodiče a to tím, že se s ním různými způsoby identifikuje. V zásadě se chce dítě rodiči podobat a to je motivuje, aby se chovalo stejně jako on. při osvojování genderové role má dítě tendenci imitovat silnějšího rodiče, ať už je to otec nebo matka, a identifikovat se s ním“ (Oakleyová, 2000, s.131).

„Dítě se příslušnému sociálnímu pohlaví a své ženské či mužské roli odmalička učí za asistence okolí - rodičů, školy, médií, církví, institucí různého druhu. Socializující

subjekty oceňují, když dítě projeví správné rysy chování a korigují ty „nesprávné“. Plnění genderové role můžeme srovnat s výkonem divadelní role, každý člověk ví, co jeho role obnáší“ (Valdřová, 2006, s.15). Podle genderových očekávání mají být muži silní, dominantní, racionální, aktivní, se zájmem o pracovní uplatnění a spíše se živitelskou a ochrannou úlohou v rodině. Naopak ženy mají být podle těchto očekávání fyzicky atraktivní, emocionální, spíše pasivní, pečující a orientované na rodinu.

„Genderové uspořádání společnosti je přehledné, avšak skrývá v sobě značné nebezpečí. Předpokládá totiž, že všechny ženy mají v zásadě shodné potřeby, zájmy, hodnoty a životní styl, a ty se liší od potřeb, zájmů, hodnot a životního stylu mužů. Toto zobecnění zakládá genderové stereotypy. Na jejich základě může docházet k diskriminaci konkrétních žen a mužů“ (Havelková in Smetáčková, 2005, s.11).

Fungování genderu jako principu, který strukturuje společnost, vystihuje Kimmelův koncept tří I: identita, interakce a instituce. Identita je vždy ve vazbě do konkrétního kulturního a jazykového kontextu, který spoluutváří naše ženství či mužství, naši pozici ve společnosti. Pojem interakce naznačuje, že gender je vztahový koncept - gender vzniká v interakci. . Instituce (rodina, škola, pracovní trh aj.) odrážejí, produkují a posilují genderové vzorce dané společnosti, např. nastavení pracovního trhu a koncept kariéry znevýhodňuje ženy, které se starají o dítě (Pavlik in Smetáčková in Valdřová, 2006, s.6).

1.1. Genderové stereotypy

Slovo stereotyp vymyslel žurnalista Walter Lippmann (1922), který psal o zjednodušených obrazech sociálních skupin, jež si nosíme v hlavě. Lidé zastávají silně stereotypní názory o osobnosti mužů a žen. Stereotypy, že muži vykazují instrumentální, manipulativní znaky a ženy expresivní, společenské znaky, zdokumentovalo mnoho studií (Ashmore, Del Boca & Wohlers, 1986, Deaux & La France, 1998). Tyto stereotypy zastávají děti, teenageři i dospělí, nezadaní jedinci i jedinci se stálými partnery, vzdělaní i nezdělaní lidé. Stereotypy jsou docela stabilní i napříč kulturami a to i navzdory dramatickým změnám v ženských rolích, které se odehrály v průběhu poloviny minulého století. Stereotypy se týkají také fyzických znaků, sociálních rolí, zaměstnání i sexuality. Výsledky výzkumů poukazují na to, že ženy jsou za jistých okolností posuzovány jako méně schopné a kvalifikované než muži,

ačkoliv jsou hodnoceny na základě shodných informací (Swim, Borgida, Maruyama & Myers, 1989) (Lippa, 2009, s.162)

Zásadní vadou stereotypního pojetí ženské a mužské role je s ním spjatá hierarchizace pohlaví. Již malým dětem se podvědomě i otevřeně vštěpuje, že (mužský) rozum je více než (ženský) cit, (mužská) aktivita je více než (ženská) pasivita, že (mužská) dravost se cení více než (ženská) vstřícnost. Že (mužská) práce mimo dům je vysoce finančně oceněna, kdežto (ženská) domácí práce a péče o dítě je přirozenou sférou ženské seberealizace a odměnou sama sobě (Valdrová, 2006, s.21). Podle Oakleyové (2006, s.46) už pětileté děti vidí muže jako kompetentnější, agresivnější, mají z nich větší strach než z žen a méně u nich vyhledávají péči. Podle toho upravují i své chování. Výběr hraček často odráží povědomí dětí o jednání přiměřeném jejich pohlaví. Chlapci dávají přednost hračkám, které symbolizují fyzickou a mechanickou aktivitu a prostředí vně domova, dívky raději volí hračky související s domácím prostředím, odrážející domácí tematiku, pečovatelské aktivity a estetickou zdobnost.

2. Rodina v historickém kontextu

- **Pravěk**

„Základní společenskou jednotkou lidstva byly rody. Rody jsou skupiny pokrevně příbuzných osob, spojených hospodářskými a společenskými pouty. Jsou to vyvinuté celky, uvnitř kterých se projevuje vnitřní diferenciaci, spojená s dělbou práce na fyziologickém podkladě“ (Klabouch, 1962 s.13). „O rozdělení práce podle pohlaví rozhodoval lov, kterému se věnovali muži. Ženy se specializovaly na sběračství“ (Matoušek, 1997, s.20). Uvnitř těchto rodů vzniká první forma manželství, tzv.manželství skupinové. Soužití muže a ženy se omezovalo pouze na funkci sexuální. Otec dětí nebyl s jistotou znám. Mateřský vztah neměl větší společenský význam, výživu a výchovu dětí obstarával rod. Mluvíme o mateřských rodech a mateřských velkorodinách, a celá tato soustava společenské organizace, založená na primátu žen, se nazývá matriarchát. Po celou dobu rodového zřízení trvala také zásadní rovnoprávnost mužů a žen, kteří společně rozhodovali o záležitostech rodu. Rovnováha obou pohlaví byla základem skupinového a později vznikajícího párového manželství (Klabouch, 1962, s.13-16).

Zvrat těchto poměrů nastal v době železné a bronzové. V důsledku zdokonalení zemědělských nástrojů a vznikajících řemesel dochází k velké společenské dělbě práce. Ženy jsou zatlačeny k podružné práci v domácnosti. Muž, nabyvatel bohatství, znal již své děti a měl přirozený zájem, aby po jeho smrti získaly jeho majetek děti. Místo určování původu po přeslici a mateřského dědického práva vynucují si muži určování původu po meči a dědické právo v linii otcovské. Matriarchát byl zvrácen v patriarchát.

- **Starověk**

„Celá struktura patriarchální rodiny se upevňuje jako právní instituce a dochází k zakotvení v právních normách. Vznikající stát vydává pro organizaci rodinného života závazná pravidla a vynucuje si pro všechny odchylky přísné tresty. V Římě představoval stát svazek hlav jednotlivých rodin. Otec byl jediným neomezeným vlastníkem půdy, dobytka, všeho hospodářského náčiní i několika otroků. Důsledky rozvinuté otrokářské ekonomiky se projevily v uvolnění tuhých svazků rodiny a v rozšíření práv jejich příslušníků“ (Klabouch, 1962, s.32). Matoušek (1997, s.23) uvádí, že řecká společnost nutila muže ke sňatkům. Muž se neženil z lásky, ale proto, aby měl mužského

následovníka , který by udržoval rodinný kult. Postavení ženy v rodině bylo podřízené. Vzdělávaly se jen minimálně, jen doma a jen ve styku s ženskými členkami domácnosti. Ženy se vdávaly kolem třicítky. Sňatek domlouval otec nevěsty se ženichem, který při volbě nevěsty musel respektovat mínění svého otce.

Dítě bylo považováno za plnoprávnou bytost až v okamžiku, kdy dostalo jméno. Prostředkem regulace velikosti rodiny bylo odkládání dětí, a to zejména nemanželské, nedonošené a nemocné.

- **Středověk**

„Rodina tvořila základní buňku středověké společnosti. Plnila v ní řadu funkcí: zajišťovala reprodukci obyvatelstva, vychovávala děti, vyráběla, spravovala majetek, garantovala vzájemnou pomoc svých členů a jejich obranu navenek. Byla taky lídrem domácnosti, která plnila obdobné funkce. V katastrofách a dalších daňových soupisech vystupuje domácnost nejčastěji v podobě tzv. „ohniště“ či „krbu“, základní zdanitelné jednotky“ (Horská, Kučera, Maur, Stloukal, 1990, s.219). Podle Matouška (1997, s.25-26) byla středověká společnost agrární. Pěstování zemědělských plodin mělo pro tuto společnost mnohem větší hospodářský význam než řemesla a chov dobytka. Ve středověku je běžné soužití širších rodin. Tří nebo čtyřgenerační rodina je ovšem vzácností vzhledem k nízkému průměrnému věku lidí. Venkovské rodiny jsou větší, ve městech mají velkou rodinu jen nejmajetnější lidé. Společně s rodinou žijí námezdní pracovníci, učni a tovaryši.

Dětství bylo ve středověku krátké, zhruba do osmi let. Pak se dítě stalo v okamžiku dospělou osobou, která pracovala v zemědělství nebo šla do učení. Středověká rodina je v mnohém podobná antické. Trvá vedoucí postavení muže a podřízená role ženy, vysoká oddělenost mužské a ženské role, necitelnost vůči nenarozeným nebo čerstvě narozeným dítětem, vázanost rodiny na majetek. Rodina je nejen společenskou jednotkou, je i jednotkou výrobní a institucí výchovnou.

Feudální společnost má patriarchální charakter a monogamie je tu dominantní manželskou formou. Charakteristické bylo ovlivňování společenského života křesťanskou církví. Podrobné rozpracování základních zásad křesťanského učení o manželství provedlo církevní právo. Toto právo je vybudováno na základech monogamie, svátosti a nerozlučitelnosti.

- **Novověk**

Podle Matouška (1997, s.29-30) se patriarchální rodina od tohoto momentu začíná rozpadat. Na přelomu 19. a 20. století začaly ženy pracovat v průmyslu, někde i děti. Muž přestal být jediným živitelem rodiny. Rodina ztratila pevný společenský status daný povoláním svého přednosty a prestiž muže začala klesat. Sňatky přestaly být určovány jinými zájmy než přáním snoubenců žít společně. Souhlas rodičů byl jen formální.

Svou výchovnou funkci si dnes rodina podržela jen vůči nejmenším dětem. Jinak je rodina místem uspokojování citových potřeb, místem přerozdělování ekonomických hodnot, místem konzumu a rekreace. Nová doba posílila význam rodiny jako útočiště před veřejným světem. Nejcennějším statkem, který rodina dětem předává, už není majetek, ale vzdělání.

Pro postindustriální společnost jsou příznačné tyto trendy:

- tendence odkládat sňatky a rození dětí na dobu co nejpozdější
- tendence zakládat rodinu neformálně
- zvyšování rozvodovosti
- pokles ochoty vstupovat do dalšího svazku a mít další děti
- omezovat počet dětí nebo je nemít vůbec
- prodlužování doby, kdy rodiče a děti žijí spolu

Základní etapy ve vývoji lidské rodiny podle Možného (2006, s.17) :

Počátky lidské párové rodiny	Asi milion let před našim letopočtem	Silná sexuální vazba heterosexuálních párů doprovázená spoluprací na výchově dětí. je nutná zejména pro dlouhé období nedospělosti a závislosti u člověka ve srovnání s ostatními živočišnými druhy
Složité příbuzenské systémy v kmenových společnostech; vznik tabu incestu	Asi 8000 let před našim letopočtem	Rozšířené příbuzenské sítě se složitými pravidly ekonomických a sňubních výměn uvnitř i mezi příbuzenskými velkorodinami. Některé příbuzenské systémy jsou matrimoniální a/anebo matrilokální, ale většina je zřejmě patrimoniální a patrilokální, vyskytují se ovšem i jiné formy. Rodové struktury jsou totožné s celou nadindividuální sociální organizací
Vynořují se nepříbuzenské systémy sociální organizace. Úpadek složitých systémů výměn a počátek vzestupu patrimoniální domácnosti	Asi 3000 let před našim letopočtem v Mezopotámii a Egyptě; asi 600 let před našim letopočtem v Řecku a v Číně	Vznik prvních států jako sociálních organizací nad rodinnými sítěmi. Upadají kmenové rodové systémy a jsou nahrazovány patrimoniálními domácnostmi, jimž vládnou muži, kteří drží ve svých rukou vlastnictví domácnosti, do které patří i služebnictvo a všichni v domě, často i čeleď ozbrojená k ochraně domácnosti
Vzestup byrokratického státu a kapitalistické ekonomiky. Vynořuje se domácí soukromí	17. a 18. století n. l. v západní Evropě a severní Americe	Domácnost přestává být zároveň místem zaměstnání a její obranu přejímá obec a stát. Moc patriarchální hlavy domácnosti upadá. Vynořuje se nukleární rodina jako ideální typ - s mužem, který rodinu ekonomicky a sociálně zajišťuje, a ženou, která se stará o domácnost. Na místo rodičů sjednáváných manželství nastupuje individualizovaný sňatkový trh
Diverzifikace způsobů párování a domácnosti. Tendence k rovnoprávné pozici ženy a muže při vyjednávání o vztahu a rodině	Druhá polovina 20. století v bohatých průmyslových společnostech	Různorodost rodinných forem. Vzestup rozvodovosti a opakovaných manželství, všeobecná zaměstnanost žen a hluboké změny v mužské a ženské sociální roli. Vzestup nesezdaných soužití před, po i místo manželství. Vynořují se singles jako významná sociální skupina a stav

3. Rodina v moderní společnosti

„Existuje klasická představa, že společnost se skládá z rodin. Dnes už ale všichni slovem „rodina“ označujeme především manželský pár s dětmi. Nová představa téměř vytlačila původní představu, z které v naší mysli zbyla jen povědomá kulturní vzpomínka. Původní význam slova rodina byl totiž podstatně jiný. Na jedné straně jakási „velká domácnost“, tedy společenství lidí, kteří spolu bydlí pod jednou střechou, spolu hospodaří a podléhají autoritě, „hlavě rodiny“. Na straně druhé rodina jako široké pokrevní příbuzenství, přibližně totéž co rod - velká skupina lidí, jež svazkem krve udržovala jednotu moci a majetku. Moderní představa rodiny žádnému z těchto dvou pojetí neodpovídá. Pro společnost naší kultury je charakteristickou, přirozenou a převládající formou rodiny párová monogamická rodina, tedy domácnost tvořená párem muže, ženy a jejich dětmi“ (Možný, 1990, s.17-18).

„Na rodinu lze nahlížet z různých úhlů pohledu, a to v závislosti na tom, jaké charakteristiky existence a fungování rodiny jsou významné. Každý odborník se pokouší rodinu vymezit z pozice svého odborného zájmu. Definice rodiny se také mohou dosti významně měnit napříč různými kulturními a společenskými kontexty.

Podstata rodiny je v zásadě dvojí - biologická a sociální. Obecně lze říci, že rodina je stálý sociální útvar, který chrání svoje členy a pomáhá jim vyrovnávat se změnami probíhajícími v jejím okolí. Stabilita rodiny přitom není v protikladu k dynamice společnosti jako celku, naopak vytváří podmínky pro rozvoj a změny ve společnosti“ (Levická in Smutková, 2004, s.5). „Rodinu můžeme chápat jako skupinu lidí spojených společným původem, manželstvím, nebo jiným právním vztahem jako je například adopce, jejíž členové se vzájemně (společensky, ekonomicky, psychologicky) podporují a shodně se identifikují jako jedna společenská jednotka. Rodina zároveň podléhá normám dané společnosti a společenským představám o rolích, které by měla naplňovat,“ (Smutková, 2004, s.15).

Smutková rozlišuje pět základních funkcí rodiny:

- biologicko - reprodukční funkce - zabezpečení pokračování dalších generací ve společnosti, celková péče o členy rodiny
- ekonomická funkce - zabezpečení základních životních potřeb, budování správného ekonomického myšlení u potomků

- výchovná a socializační funkce - rozvoj osobnosti dítěte, příprava na zapojení do společnosti
- emocionální a psychohygienická funkce - stabilní a milující prostředí, kladné emocionální vztahy
- ochranná funkce - ochrana zdraví a ochrana před sociálně patologickými jevy

3.1. Vývojové etapy rodiny

„Model rodiny tvořené rodiči, jejich dětmi, případně prarodiči vykazuje neobyčejnou stabilitu ve všech epochách vývoje lidstva a ve všech známých současných společnostech. Prakticky neexistuje žádný typ společnosti, který by se neopíral o rodinu jako o svůj základní článek“ (Matoušek, 1997, s.9).

Rodina jako společenská instituce prošla v našem společensko-kulturním okruhu za dobu své existence vývojem, ve kterém můžeme vysledovat tři základní vývojové etapy. Hovoříme o rodině tradiční, moderní a postmoderní.

Rodina tradiční

Rodina je nejstarší společenskou institucí, která vznikla za účelem ochrany všech svých členů, zejména těch nejmladších a naopak nejstarších. Role jejích členů jsou vysoce hierarchizované. V čele rodiny stojí muž - otec a její společenské zakotvení je silně ovlivňováno náboženským vnímáním světa. Tradiční rodina nebyla primárně vytvářena na základě svobodného rozhodnutí jejích jednotlivých členů. Individuálně volitelná nebyla ani její velikost ani samotný způsob rodinného soužití.

Rodina moderní

„Je obvykle nukleární, založená na soužití rodičů a jejich dětí. Vzniká na základě individuální volby budoucích manželů. Rodina zahrnuje častěji pouze dvě generace. Role jejích členů jsou spíše specializované. V této fázi již rodina ztrácí některé ze svých původních úloh, už nezabezpečuje existenci svých členů v průběhu celého jejich života komplexně. V čele rodiny nestojí výhradně muž - otec a společenské zakotvení rodiny má převážně občanský charakter. Náboženský aspekt zakládání a fungování rodin se vytrácí“ (Smutková, 2004, s.16). Jak uvádí Matoušek, „rodina je stále více privátním podnikem“.

„V tradičních společnostech je rodina skupinou, v níž vládne plná ekonomická solidarita. V moderní společnosti očekávají občané, že tíži zaopatřování dětí, nemocných a starých lidí na sebe do jisté míry vezme stát“ (Matoušek, 1997, s.10).

Možný (2006, s.21-23) upozorňuje na změny, které viditelně zasáhly existenci rodiny ve druhé polovině 20.století.

Jedná se o tyto změny:

- Padl monopol rodiny na legitimní sex
- Padl monopol rodiny na plození dětí
- Minimalizoval se vliv orientační rodiny na výběr partnera
- Křesťanské pojetí manželství bylo nahrazeno pojetím občanským
- Některé tradiční funkce rodiny převzaly formální organizace
- Stoupá počet záměrně bezdětných rodin
- Vstup žen na trh práce

Rodina postmoderní

„Není již zakládána převážně z důvodu zplození a výchovy dětí. Pro tento typ rodiny je naopak charakteristická její vysoce individualizovaná struktura. Role uvnitř rodiny jsou taktéž vysoce individualizované a rodina zabezpečuje především citové potřeby svých členů. Tento typ není založen na existenci silné autority“ (Smutková, 2004, s.16-19).

Alvin Toffler (in Matoušek, 1997, s.31) tvrdí, že žijeme na počátku nového typu civilizace, tzv. „třetí vlny“, vyvolané bouřlivým rozvojem nových technologií, zejména informačních. Rodiny „třetí vlny“ už nejsou rodinami zakládanými kvůli dětem, ale rodinami, v nichž jsou na prvním místě individuální zájmy dospělých osob. Tyto rodiny jsou ve srovnání s rodinami druhé vlny méně stabilní a fragmentární“. Důvodem této nestability může být právě zmiňované vytržení rodiny z vlivu širší rodinné struktury, ale i dalších (např. náboženských) vlivů, čímž je podstatně snížena funkce sociální kontroly. Také postavení muže v rodině je čím dál méně jasné. Dalším charakteristickým rysem postindustriální rodiny je pokračující předávání dřívějších odpovědností rodiny (jako jsou výchova, vzdělávání, péče o nemocné, handicapované a staré lidi) státu. Budoucí stát s hypertrofovanou sociální starostí o jednotlivce by tak

mohl být svými občany vnímán jako jakási obrovská náhradní rodina. Futurologové předpokládají rozšíření nových typů rodiny, které mají být fragmenty tradiční vícegenerační rodiny .

Například:

- rodinu složenou z jednoho dítěte a jednoho rodiče, což by mohl být častěji než dosud také otec
- rodinu složenou ze dvou homosexuálních „rodičů“, přičemž biologickým rodičem je jen jeden z nich
- rodinu s několika dětmi z různých manželství, dnes už ostatně dosti rozšířenou
- rodinu, v níž se o děti budou starat jen prarodiče a rodiče budou zcela pohlceni pracovní kariérou
- třígenerační rodinu, v níž bude z každé generace jen jeden člen apod. (Matoušek,1997, s.32).

Základní charakteristiky tradiční, moderní a postmoderní rodiny podle Možného (2006, s.23):

	<i>Tradiční</i>	<i>Moderní</i>	<i>Postmoderní</i>
Struktura	široká, vícegenerační	nukleární, manželská	variabilní, individualizovaná
Základní kapitál	ekonomický	ekonomický, sociální, kulturní	sociální, KULTURNÍ
Legitimizace	sex, děti	Děti	NELEGITIMIZUJE
Role	komplementární, hierarchizované	segregované, komplementární	individualizované
Funkce	univerzální	pečovatelské, statusotvorné, citové	CITOVÉ
Autorita	otec	otec - matka, funkčně segregované	individualizované, slabá
Reprezentace diskurzu	náboženský, církevní	občanský	masmediální
Mezigenerační přenos	patrilinéární, autoritativní	demokratický, smíšený	slabý

3.2. Pozice dítěte v moderní rodině

„Rodina je prvním a dosti závazným modelem společnosti s jakým se dítě setkává. Předurčuje jeho osobní vývoj, jeho vztahy k jiným skupinám lidí. Rodina dítě orientuje na určité hodnoty, vystavuje ho určitým konfliktům, poskytuje mu určitý typ podpory“ (Matoušek, 1997, s.).

„Ačkoliv se muži a ženy neliší v touze po dětech, liší se v průměru v tom, jakým způsobem a jak často se svými dětmi komunikují. V industrializovaných společnostech jako jsou Spojené státy se v posledních letech muži stále více účastní výchovy dětí, ovšem největší nápor péče o děti spočívá na ženách“ (Bronstein & Cowan, 1988; Coltrane, 2000; Pleck & Masciadrelli, 2004 in Lippa, 2009, s.340). „A i v případě, že matky a otcové tráví s dětmi stejná čas, matky jsou i nadále zodpovědnější za nutné úkony, jako je péče o stresované či nemocné dítě, obstarávání domácích prací a výchova“ (Renk a kol., 2003 in Lippa, 2009, s.340).

„Biologická fakta spojení s těhotenstvím a kojením zaručují, že většina matek investuje do svých dětí více času a energie než otcové. Tato biologická fakta mohou být také příčinou toho, že ženy prožívají silnější pouto se svými dětmi než muži. Až na výjimky jsou matky a otcové schopni starat se o malé děti. Nicméně muži a ženy do tohoto úkolu vcházejí s poněkud odlišnými dovednostmi a vlastnostmi. Ať již je to z důvodu vrozeného, anebo naučeného, ženy jsou v průměru více než muži sociálně vnímavé a matky jsou na kojence a malé děti lépe neverbálně naladěny než muži“ (Lippa, 2009, s.341).

4. Mužská a ženská role v rodině

„Způsob rozdělení rolí a povinností v rodině je důležitou skutečností, která významně formuje možnosti rodičů sladit profesní a rodinnou sféru. Dělbá rolí v rodině je do značné míry založena na sociálních stereotypech, v menší míře se zde projevují osobní preference aktérů a nové netradiční modely. Ve většině domácností stále platí tradiční rozdělení genderových rolí, založené na principu komplementarity. Žena se více věnuje rodině a dává jí většinou přednost před prací, muž naopak více než žena věnuje svou pozornost práci, případně i na úkor rodiny“ (Ettlerová, Nešporová, Svobodová in Sokačová, 2006, s.3). „K zastáncům tzv. tradičního rozdělení rodinných rolí se řadí zejména příslušníci dělnických rodin. Přestože vysokoškolačky patří k ženám nejvíce emancipovaných ve sféře placené práce, pokud jde o sféru soukromou, rodinu a domácnost, projevují se podle tradičního schématu, kdy domácnost a péče o děti spočívá v prvé řadě na ženě. V jistém smyslu se tedy od ostatních žen ve své „základní“ životní orientaci výrazně neodlišují, i když identifikace s rodinnými rolemi, zejména pak s rolí hospodyně, bývá u této vzdělanostní skupiny žen přece jen slabší než u žen s nižším stupněm vzdělání“ (Čermáková, Maříková, Šanderová, Tuček, 2000, s.144).

Podle těchto autorů (2000, s.145) domácí práce, resp. role hospodyně stírá rozdíl mezi sociálním postavením žen. Podíl mužů na domácích pracích není rovněž výrazněji sociálně determinován. Fungování většiny domácností vyžaduje podobná objem domácích prací, které dosud jen zřídka vykonává někdo jiný než členové rodiny. Jevová stránka dělby práce, spokojenost či nespokojenost s ní, pak často zakrývá složitý komplex partnerských vztahů.

4.1. Role ženy

„Zatímco po dlouhé období historického vývoje evropské rodiny byl důležitější postavou v rodině otec, ve 20.století se jí stává matka. Postupně se ustanovuje tzv. kult mateřství, vytváří se tzv. „mateřský mýtus“. Mateřství je často chápáno jako ryze biologický jev. Mateřské roli je přisouzen zásadní význam ve zdravém vývoji dítěte a jeho výchově. Zatímco mateřský mýtus glorifikoval mateřskou roli ženy, otcovská role ve výchově dítěte začala být marginalizována“ (Maříková, 2004, s.44).

Podle Melchiorové (2009, s.21) se mateřství se v některých ohledech v posledních desetiletích znesnadnilo. Matky jsou dnes vystaveny psychologickým i praktickým

obtížím, které vyplývají z čím dál nejistějšího vzájemného vztahu mezi matkami a zbytkem společnosti. „Žena častěji pocítuje (a projevuje) nespokojenost s tím, že muže jeho zaměstnání odvádí od plnění domácích povinností, než projevuje muž nespokojenost s ženiným zaměstnáním“ (Možný, 1990, s.112).

„Dokonalá matka je mýtus, který má dlouhý život. Super-woman má být úspěšná ve všem: v péči o děti, v partnerství, v zaměstnání. Mýtus ženy, která je stvořena proto, aby měla děti, instinktivně jim rozuměla a uměla se o ně starat, se nezakládá na skutečnosti. Uspěť znamená podobat se reklamnímu obrazu: v čistém domě se zářivě lesklou podlahou vaří mladá, štíhlá a elegantní maminka polévku z čerstvé zeleniny děťátku, které klidně spí v kolébce s krajkami a samozřejmě má suchou plenu. Je odpočínutá, plná energie, veškerý svůj čas a schopnosti věnuje potřebám miminka a partnera. Jestliže je miminko klidné a partner spokojený, znamená to, že je schopná“ (Bacus, 2006, s.123).

V uplynulých desetiletích byly ženy významnými zvraty v jisté míře osvobozeny od tradičních rolí připsaných jejich ženskosti.

Ústřední význam má pět momentů:

- prodloužení očekávané délky života změnilo sled životních fází. V dřívějších desetiletích postačovala délka ženského života právě tak na výchovu dětí. Dnes tyto mateřské povinnosti končí kolem pětáctýřicátého roku života. Po něm následují tři desetiletí „prázdného hnízda“.
- modernizační procesy restrukturovaly i práci v domácnosti. Na jedné straně se ostřeji vyznačují hranice nukleární rodiny a dochází k tomu, že existence ženy v domácnosti je izolovanou. Na druhé straně zasahují do práce domácnosti technické racionalizační procesy. Práce v rodině se tak stává neviditelnou a nikdy nekončící „zbytkovou“ prací.
- jestliže je mateřství tím, co ženy připoutává k tradiční ženské roli, nelze podceňovat prostředky bránící a regulující početí a právní možnosti přerušení těhotenství. Děti, a tedy i mateřství, už nejsou „přirozeným osudem“, nýbrž chtěnými dětmi a chtěným mateřstvím.
- zvyšující se počet rozvodů poukazuje na vrtkavost materiálního zabezpečení manželstvím a rodinou. V tomto smyslu jsou ženy „osvobozeny“, tj. zbaveny celoživotní záruky, že je muž ekonomicky zajistí.

- ve stejném směru působí i vyrovnání šancí na vzdělání, které je zároveň výrazem silné profesní motivace mladých žen (Beck, 2004, s.183).

„Ženy tak v průběhu života kolísají sem a tam mezi rozpornými póly emancipace a opětovného připoutání ke starým připsaným rolím. Odráží se to i v jejich vědomí a chování. Před prací v domácnosti prchají do povolání a naopak a v různých úsecích své biografie se pokoušejí protichůdnými rozhodnutími „nějak“ skloubit divergentní podmínky vlastního života“ (Beck, 2004, s.184).

4.2. Role muže

„Model otcovství byl v minulosti nepochybně spojen s odlišným přístupem společnosti k ženě a muži. Společenská preference muže mu poskytovala převahu nad ženou bez jakékoli zásluhy z jeho strany“ (Augustyn, 2004, s.23).

„Zatímco matka je osobou, která se plně věnuje péči o malé děti, otec se do jejich výchovy zapojuje až v pozdějším věku. Otcovská role je především role živitele. Otcovství může mít mnoho podob. Od nepřítomného otce, přes tradičního přísného otce živitele až po ... „mateřského“ otce“ (Sedláček, Plesková, 2008, s.4).

„Od té doby, co se ženy staly ekonomicky nezávislé na mužích, není už role živitele rodiny nezastupitelná. Nabízí se otázka, k čemu jsou vlastně potřební. Současná krize otcovství má zásadní vliv na změnu mužovy role v rodině. Podle socioložky Helgy Prosové místo otce vladaře zaujal otec outsider. Nevládne už „svým lidem“, ale není ani aktivním partnerem. V praxi se zdá, že otcovství není spojeno s velkým úsilím, ani se zvláštní angažovaností. Pravděpodobně proto jsou si v mnoha případech otcové a děti všech věkových skupin tak cizí. Otcové si toho nejsou vědomi. Naivně se domnívají, že jako „živitelé rodiny“, rozhodčí v rodinných konfliktech a společníci při hrách a vycházkách své povinnosti splnili“ (Augustyn, 2004, s.17).

Zenon W. Dudek (Augustyn, 2004, s.19) uvádí, že současný muž zaujímá ve společnosti čím dál slabší postavení. Často není na svou úlohu v oblasti společenské, psychologické, ani v duchovní připraven. Průzkumy ukazují na nedostatek pozitivních a autentických vzorů pro chlapce, kteří vstupují do života. Novinářka Joanna P. Mroczková si v článku věnovaném hnutí Promise Keepers, jež si klade za cíl obrodit otcovství, uvádí, že pojem otcovství se v poslední době roztránil, zdevalvoval. Ztratil veškerou prestiž. Idolem nezralé subkultury mladých se stal antiotec - playboy,

James Bond. A ještě jedno svědectví psychoterapeuta Wojciecha Eichelbergera: V současné době vymírá typ otců, kteří dovedou vystavět dům, lovit, pěstovat rostliny a chovat dobytek, obdělávat půdu, opravovat, bránit, učit, zpívat a tančit, a navíc docenit syna. Týká se to hlavně městské kultury, protože ta v naší době převládá. Urbanizace a industrializace, paternalistická funkce státu, to všechno radikálně mění tradiční model rodiny, její strukturu a smysl existence. Přetrvání rodiny závisí stále více na síle citového a duchovního pouta mezi těmi, kdo ji tvoří. V tradičním smyslu je otec stále méně potřebný. Nemusí už stavět, pěstovat plodiny, chovat dobytek a chránit. Stále častěji nemusí ani vydělávat peníze, protože žena vydělává stejně nebo i víc.

Podle Becka (2004, s.171-173) celý obraz doplňují první výzkumy oné mizící menšiny mužů, kteří se rozhodli ke změně rolí a stali se novými otci a muži v domácnosti. Podle jejich vlastních údajů jde o rozhodnutí, které je jen s výhradami dobrovolné. Podřídili se přání nebo požadavku partnerky, ojediněle to bylo podmínkou těhotenství. Tito muži v domácnosti trpí syndromem žen v domácnosti: neviditelnost jejich práce, nedostatek uznání, nedostatek sebevědomí. Jak málo je tento druh výměny rolí akceptován vyplývá z toho, že tito muži jsou svým okolím chváleni, zatímco stinné stránky dopadají na jejich manželky. Ty musí čelit výtkám, že jsou „špatnými matkami“. Muži se domnívají, že lze bez obtíží sloučit zrovnoprávnění ženy a muže při zachování staré dělby práce. Uchylují se k biologickému zdůvodnění vládnoucích nerovností. Z faktu, že žena je schopna rodit děti, vyvozují že jí přísluší odpovědnost za děti, domácnost a rodinu a že se tedy musí zřítí povolání nebo v něm zaujímat podřízené postavení. Podle tradičního mužského stereotypu dělby genderových rolí závisí „úspěch“ muže v podstatné míře na ekonomické úspěšnosti a na úspěchu v povolání. Teprve stabilní příjem mu umožňuje dostát mužskému ideálu „dobrého živitele“ a „starostlivého manžela a otce rodiny. „Pro muže je práce trvale dost podstatným pilířem jejich identity. Pokud žena nedokáže respektovat skutečnost, že muž se se svým zaměstnáním identifikuje více, nežli se žena až dosud (se stále častějšími výjimkami ovšem) identifikuje se svým, roste v rodině hladina napětí a je ohrožována sama její stabilita. Muži si na své práci cení především její zajímavosti, různorodosti, možnosti uplatnit své schopnosti, cení si větší míry samostatnosti, možnosti organizační práce a práce přesčasové. Také daleko častěji pracují v povolání, které si sami vybrali“ (Možný, 1990, s.113).

„Základní impulsy k osvobození od mužské role nejsou nicméně imanentní, nýbrž jsou indukované zvnějšku, a to ve dvojím smyslu: na jedné straně jsou muži díky větší

participaci žen na výdělečné práci zbavení jha své role jediných živitelů rodiny. Uvolňuje se tím tlak, který je nutí podřizovat se v povolání kvůli manželce a dětem cizí vůli a citům. Díky tomu se mohou jinak angažovat v povolání a v rodině. Na druhé straně se „rodinná harmonie“ stává křehkou věcí. Muži si začínají uvědomovat svoji nesamostatnost ve věcech každodenního života i svoji emocionální závislost. V obou oblastech se skrývají významné impulsy k uvolnění identifikace s modely mužské role a k vyzkoušení nových forem života“ (Beck, 2004, s.186).

4.3. Dvoukariérová manželství

Dvoukariérová manželství se začínají objevovat ke konci 60. let 20. století, kdy začínají ve vyspělých zemích Západu pracovat - vykonávat placené zaměstnání či dokonce podnikat v masovějším měřítku - i provdané ženy mající děti. V té době přestává platit, že žena která pracuje, nemá rodinu a děti, čímž se narušuje jedna ze stereotypních představ o ženě. Postupně se však začínají vytvářet stereotypy jiné - například, že pracující žena nemůže být dobrou matkou, práce na plný úvazek není v případě ženy slučitelná s dobře fungující rodinou nebo dokonce, že rodina „trpí“, když žena pracuje. Předpoklad některých teoretiků, že uspořádání vztahů mezi mužem a ženou je ve dvoukariérovém manželství rovnocenné se ukázal jako mylný. Přestože žena pracuje v placeném zaměstnání nebo podniká a spolupodílí se na finančním zajištění rodiny, zůstává na ni výkon většiny domácích prací a hlavní díl péče o děti (Maříková, 2000, s.101-102).

Dvoukariérové rodiny fungují jinak, odlišně v porovnání s rodinami, kde se kariéře věnuje pouze jeden z partnerů nebo dokonce žádný z nich. Tato odlišnost se projevuje zejména:

- v ekonomické rovině - ve vyšší úrovni aktuálních příjmů, majetku a celkově vyšší životní úrovni
- v sociálním postavení - ve vyšším sociálním postavení partnerů i celé jejich rodiny
- v hodnotové rovině - v odlišném chápání hodnoty rodiny a práce, v rozdílném hodnocení jejich významu
- v názorové rovině - ve větší názorové a postojevé toleranci k podobě manželství a uspořádání rodinného soužití

- v životním stylu - v odlišném uspořádání a náplni volného času, v jiné organizaci domácích prací i v jiné dělbě rolí v rodině (Čermáková, 2000, s.110)

5. Feminismus

„Většina lidí si pod pojmem feminismus představí jeho starší historickou formu, která je označována jako tzv. „první vlna“. Ta byla totiž poměrně samozřejmou součástí českého života v předkomunistické době. Vývoj tzv. druhé vlny nás minul zcela, neboť začal a nejmohutněji se rozvinul v době komunistického režimu“ (Havelková in Valdřová, 2004, s.189) .

Šiklová (in Věšínová, Maříková, 1999, s.14) tvrdí, že feminismus, jeho formy a směry jsou doposud v České republice velmi málo známé. Stručně a zjednodušeně lze říci, že feminismus je schopnost a ochota přijmout možnost i jiné interpretace a vidění reality, než na jakou jsme byli zvyklí. Je to filozofický směr zdůrazňující právo, nárok na přijetí „jinakostního pohledu na přístupu druhého člověka“, právo a nárok interpretovat skutečnost i jinak, než to odpovídá současnému kánonu.

5.1. Historie feminismu

V šedesátých letech minulého století se feminismus zvláště bouřlivě vyvíjel v USA, kde byl úzce spojen s bojem za lidská práva, práva černochů a minorit v této zemi. V rámci boje se vytvořila stále rostoucí skupina žen (ale i mužů feministů), které a kteří začali prosazovat a hájit práva žen. Mluvit a psát o lidských právech bylo u nás v té době považováno za „ideologickou diverzi“. Odtud pramení většinová nevědomost o seznámení s feminismem a hnutím za práva žen. Proces požadující zrovnoprávnění žen začal již v době Velké francouzské revoluce na konci 18.století a pokračoval v 19. století bojem žen za volební právo a za právo na vzdělání. V našich zemích byl jedním z čelních protagonistů boje za řešení „ženské otázky“ i T.G.Masaryk. Další fází hnutí žen je ta, která začala v 60. letech 20. století - dnes již pokračuje jako tzv. třetí vlna emancipačního či feministického hnutí (Šiklová in Věšínová, Maříková, 1999, s.12-13).

5.2. První vlna feminismu

Podle Havelkové (2002, s.25) probíhalo ženské hnutí od poslední třetiny 18.století, přibližně do roku 1930. Její představitelky, tzv.sufražetky (suffrage - volební právo) volaly po přiznání základních práv, jako je např. právo volit či právo na majetek, také ženám. Zatímco ve feudálním zřízení byla v rodině nevolníka práce muže i ženy stejně důležitá (oba museli umět všechno, aby byli zástupní), moderní měšťanská společnost

na počátku 19. století přinesla značné změny. Měřítkem všeho se stávají peníze. Jelikož do práce chodí muž a dostává plat, žena je na něm závislá, stává se přívažkem. Dochází k vytvoření nerovnoprávnosti mezi pohlavími, ostré polarizaci mezi mužskými a ženskými rolemi. Zatímco muž byl chápán jako autonomní osobnost uvažující vlastním rozumem, svobodně se rozhodující a nikomu se nepodřizující, pro ženu byl zvolen úplně obrácený model. Ženy vykonávají neplacenou práci, izolují se, nemají možnost rozumět společnosti. Stávají se součástí image muže, vizitkou spořádané rodiny, mužovy autority. Postavení žen se během 19. století ještě zhoršovalo. Bylo na ně nahlíženo jako na méně inteligentní, neschopné se o sebe postarat, pasivní, podřízené. Důvodem této regrese mohla být skutečnost, že moderní polarizace rolí už natolik vešla do praxe. Moderní doba měla velké ideály, ale realizovala je pouze po mužské linii. Proto tomu odpovídaly i některé reakce žen. Označení sufražetka by nemělo být nadávkou, naopak - jednalo se o hanbu celé společnosti, že ženy vůbec musely za nejzákladnější lidská práva bojovat. První vlna feminismu z několika důvodů odezněla :

- její hlavní cíle - právo na vzdělání, volební právo a právo na majetek - byly v zásadě do této doby splněny (ve většině evropských zemí došlo k přiznání volebního práva po 1.světové válce; ženy k tomu přispěly tím, že dokázaly své schopnosti - vedly školy, organizovaly červený kříž...)
- celosvětová ekonomická krize a nástup fašismu přiměly ženy věnovat se jiným společenským otázkám (to se projevilo např. i na českém feministickém hnutí, jehož představitelka Františka Plamínková ponechala ženské téma stranou, jelikož považovala za důležitější varovat před nacismem)

5.3. Druhá vlna feminismu

Havelková (2002, s.23-25) uvádí, že se po obrovské konzervativní vlně v západních zemích začala formovat v 60. letech 20. století druhá vlna feministického hnutí. Masové podoby nabyla v roce 1968 v souvislosti s hnutím hippies. Jeho velká část byla programově antiburžoazní, důsledně odmítala i měšťanský model uzavřené rodiny. Mezi výdobytky, jichž se v počáteční fázi dosáhlo, lze jmenovat větší kontrolu žen nad vlastním tělem, právo na potrat a přístup ke všem profesím. Ale kvůli zákazu sdružování chybělo to nejpodstatnější: aby ženy své cíle mohly artikulovat samy ve veřejné diskusi. Jelikož měly ženy přístup ke vzdělání a zaujímaly pozice ve vědě,

feministické hnutí se postupně z velké části přesunulo na univerzitní půdu, kde se etablovalo jako vědní obor - gender studies. Ženy se snažily, aby zákony měly větší reálný vliv. Jejich pozornost se začala soustřeďovat na dvě základní roviny, v nichž se hledá původ nerovností mezi pohlavími. Jedná se o kulturu v nejširším slova smyslu (instituce, jazyk, chování příslušníků dané kultury atd.) a na psychologickou problematiku formování genderové identity, na problematiku socializace v dětství i mechanismy reprodukování tzv. genderových vzorců v dospělosti. Předmětem zájmu se stává i mužská identita. Hlavním požadavkem druhé vlny feminismu je „rovnost v rozdílnosti“, tedy aby jinakost nepředstavovala něco, co zakládá nerovnost, aby „jiný“ neznamenal vždy zároveň horší nebo lepší.

5.4. Současný feminismus

„Současné feministické hnutí má mnoho podob a zahrnuje v sobě mnoho proudů a směrů. redukovat proto feminismus na jednu jedinou skupinu postojů, názorů či tvrzení je zkreslující. Shrňeme-li současné feministické směry, můžeme je rozdělit do proudu „asimilačního“, který zdůrazňuje, že žena je stejně schopná jako muž, dokáže totéž co muž, je schopna a má zastávat stejné sociální role jako muž. Druhý proud zahrnuje feminismy androgynní, ve kterých se doporučuje, aby se muži i ženy snažili sobě podobat, smísily se v jakousi neutrální osobnost, která není handicapovaná předsudky o tom, co je a není vhodné pro muže či ženu. Třetí proud je možno nazvat „komplementární“, tedy zdůrazňující, že ženy a muži spolu nesoutěží, neporovnávají se, ale doplňují se ve svých vlastnostech, jednáních i sociálních rolích, které přijímají a na kterých se dohodli. Radikální feminismus naopak dokazuje, že ženy jsou zcela odlišné, jiné a dokonce lepší než muži a některé směry radikálního směru feminismu dokazují, že ženy jsou předurčeny převzít vládu nad světem do svých rukou, neboť období vlády muže je skončeno. Ženy tak mohou zachránit svět, mají hájit globální zájmy žen bez rozdílu ras a národů“ (Šiklová in Věšínová, Maříková, 1999, s.15).

Podle Sokačové (www.feminismus.cz) vývoj feminismu nekončí druhou vlnou. Někteří autoři hovoří o třetí vlně, která se neomezuje pouze na pracovní či politickou oblast, ale snaží se zkoumat samotné sexistické základy společnosti a odhalovat subjektivitu ženy. Jiní však protestují s tím, že nelze mluvit o další vlně, pokud nebyly naplněny požadavky vlny předchozí. Feminismus je neprávem často označován jako směr, který je proti mužům, v lepším případě jako problém, který se týká pouze žen.

Většina feminismů tvrdí, že existují rozdíly mezi muži a ženami, ale jakákoliv rozdílnost nemůže být základem pro diskriminaci. Feminismus je také otázkou mužů, protože pevně stanovené genderově podmíněné role omezují nejen ženy, ale i muže. Stačí si připomenout diskriminaci otců po rozvod.

„Ženské hnutí a jeho požadavky značným způsobem ovlivnily společnost. Některé otázky však, zejména v současné české společnosti, ještě stále čekají na kvalitnější diskusi“ (Havelková in Věšíňová, Maříková, 1999 s.23).

6. Dělbba práce v rodině a její společenský kontext

Podle Chaloupkové (2005, s.58) je domácí práce obvykle chápána jako neplacená práce vykonávaná v domácnosti, která produkuje služby pro potřeby jejích členů a k zajištění provozu domácnosti. V širším pojetí můžeme mezi domácí práce zahrnout širokou škálu reprodukčních činností od péče o děti přes přípravu jídel, nakupování, praní a žehlení prádla a úklid až po organizaci rodinného rozpočtu, plánování a koordinaci domácích činností a v rozšířeném smyslu i emocionální podporu ostatních členů rodiny. Ve většině empirických výzkumů je však domácí práce vymezena mnohem užším výčtem činností. Pozornost se v nich soustředí především na rutinní a nejčastěji vykonávané činnosti, které vyžadují více času, jsou nejméně volitelné a lze je těžko odložit na později (např. přípravy jídla, úklid, nakupování, praní prádla), a popřípadě i na některé příležitostné práce (např. drobné opravy v domácnosti). Jedním z důvodů je i to, že tyto činnosti jsou na rozdíl od činností méně viditelných a méně jasně ohraničených, jako emocionální podpora, péče a vytváření klidného a milujícího zázemí blízkými jednoduše pozorovatelné a měřitelné.

Podíl partnerů na obstarávání běžných domácích prací se v literatuře často diskutuje v souvislosti s úvahami o odlišných genderových rolích. Často je kladena otázka, zda je role muže a ženy konstruována pouze biologicky a do jaké míry sociálně. Na tuto otázku existují dle různých teorií různé odpovědi. Stoupenci biologického determinismu, teoretici lidské přirozenosti například tvrdí, že rozdílné role mužů a žen jsou přirozené, a jsou tedy předurčeny biologickými vlastnostmi. Podle nich je tato přirozenost realitou nevyhnutelnou či nezaměnitelnou nebo dokonce žádoucí. Ze základních biologických rozdílů se odvozuje přirozenost dělby práce, striktní rozdělení prací na mužské a ženské (Sirovátka, Hora, 2008, s.124).

Rozdělení domácích prací a pečovatelské práce je v českých rodinách stále velice tradiční. Způsob rozdělení domácích prací v páru velmi výrazně souvisí s fází rodinného cyklu. Před narozením dětí je rozdělení domácích prací často rovnoměrné. Narozením prvního dítěte se však relativně rovná dělba domácích prací mezi partnery začíná měnit ve výrazný neprospěch ženy.

6.1. Teoretické přístupy k dělbě domácí práce

K vysvětlení dělby domácí práce mezi partnery obecně rozlišujeme tři skupiny přístupů. První skupinu tvoří přístupy, které dělbu práce v domácnosti vysvětlují

na základě ekonomických či kvazi-ekonomických principů. Mezi ně lze zahrnout: 1. perspektivu časové dostupnosti a omezení, která vysvětluje rozdělení práce v domácnosti časovými nároky kladenými na členy domácnosti a jejich časovými možnostmi danými participací v placené práci, 2. perspektivu relativních zdrojů, vykládající dělbu práce v domácnosti na základě distribuce zdrojů, zejména příjmu a vzdělání, mezi partnery.

Druhou skupinu tvoří přístupy, které zdůrazňují symbolické aspekty rozdělení práce v domácnosti a chápou domácí práci jako prostředek užívaný k symbolickému potvrzení genderové identity.

Na rozdíl od předcházejících dvou skupin přístupů, které se soustředí na rozdělení domácí práce v rámci mikrosystému rodiny, další skupina teorií poukazuje na to, že dělba domácí práce musí být zkoumána v rámci širších ekonomických, sociálních a sociálně-politických kontextů.

Vzhledem k zaměřenosti na mikro-úroveň dělby domácí práce mezi partnery ponechám poslední ze jmenovaných přístupů stranou a stručně přiblížím východiska tří přístupů, které jsou v empirických studiích rozdělení domácí práce nejčastější: přístupu časové dostupnosti a omezení, teorie relativních zdrojů a socializačních/genderových přístupů:

- **Teorie časové dostupnosti a omezení**

Východiskem teorie časové dostupnosti a omezení je neoklasická ekonomická teorie lidského kapitálu Garyho Beckera. Becker vychází z předpokladu, že členové domácnosti rozdělují svůj volný čas mezi placenou práci na pracovním trhu a neplacenou domácí práci tím, že maximalizace užítku je dosahováno prostřednictvím specializace v dělbě práce, tzn. tím, že každý z členů domácnosti rozvíjí jiný typ lidského kapitálu (Becker 1993 in Chaloupková). Domácnost podle Beckera maximalizuje svůj užitek, soustředí-li se časové investice toho z partnerů, který má lépe placené zaměstnání nebo zaměstnání s lepší perspektivou kariérního vzrůstu, na pracovní trh a naopak investuje-li druhý z partnerů, jehož čas je méně placený, svůj čas do péče o rodinu a domácnost.

- **Teorie relativních zdrojů**

„Model relativních zdrojů vychází z teorie směny a pohlíží na dělbu práce jako na výsledek vyjednávání mezi partnery. Tento přístup pohlíží na domácnost jako

na „mocenskou arénu“, v níž se střetávají snahy členů domácnosti co nejvíce snížit svůj podíl na domácí práci (či se jí zcela vyhnout)“ (Brines, 1993, Shelton, John, 1996 in Chaloupková). Klíčovou roli ve vyjednávání o dělbě domácí práce hraje vzájemné srovnávání zdrojů, kterými každý z partnerů disponuje. Jinými slovy, tento model předpokládá, že ten z partnerů, který má k dispozici více ceněné zdroje (a má tedy ve vyjednávání silnější pozici), se bude podílet na neplacené práci méně. A naopak v případě, že jsou zdroje obou partnerů vyrovnané, například mají-li oba partneři přibližně stejný příjem, lze podle tohoto modelu očekávat vyrovnanější rozdělení péče o domácnost.

- **Socializační / genderové přístupy**

„Tyto přístupy zdůrazňují, že do vyjednávání o rozdělení pracovních odpovědností vstupují v mikrorovině rodiny i významy a hodnoty, jimiž muži a ženy obdařují výkon domácí práce. Vzhledem k tomu, že péče o domácnost je tradičně spojována s gender rolí žen a je sociálně konstruována jako ženská práce, odráží dělba práce v domácnosti a rutinní vykonávání (nebo nevykonávání) domácích prací i to, jaké představy mají muži a ženy o svých gender rolích a jaká jsou jejich očekávání vůči roli jejich protějšku. Postoje ke genderovým rolím, tj. preference tradiční specializace rolí mužů a ženy, nebo podpora vzájemné zastupitelnosti rodinných rolí, mohou posilovat (popřípadě oslabovat, jsou-li s nimi v rozporu) rozhodnutí o rozdělení rolí v rodině, která jsou výsledkem ekonomických kalkulací“ (Chaloupková, 2005, s.60).

II. VÝZKUMNÁ ČÁST

1. Cíl výzkumu a stanovení hypotéz

Cílem práce je zjistit současnou dělbu domácích prací v české rodině. Zajímá mě, jestli se dnešní česká rodina přiklání k tradiční dělbě práce a jak velký je objem prací vykonávaných ženou a mužem.

Na základě literatury a výzkumů zabývajících se problematikou dělby práce v české rodině jsem upřesnila a vytvořila pracovní hypotézy. Ty předpokládají tradiční zastoupení mužských a ženských prací v rodině.

- *H1 - Více než 70 % domácích prací vykonává žena.*
- *H2 - Na typicky mužských pracích se z 90 % podílejí muži.*
- *H3 - Pokud v domácnosti žijí i prarodiče, klesá podíl matky a otce na domácích pracích*

2. Charakteristika a popis vzorku, výzkumné metody

Základním souborem bylo 50 respondentů. 20 z nich byly děti z mateřských škol od 5-ti let věku, 30 bylo žáků prvních tříd základní školy, tj. ve věku 7-8 let. Výzkum probíhal v Základní a mateřské škole v Bystročicích, Lutíně a Těšeticích. Rodiče těchto dětí byly požádány o souhlas s provedením výzkumu. Na základě kladného vyjádření jsem prováděla výzkum na jednotlivých školách.

Pro výzkum jsem zvolila metodu Obrázkového rozhovoru pro děti. Metodu rozhovoru charakterizuje Chráska (1998, s.113) jako metodu shromažďování dat, která spočívá v bezprostřední verbální komunikaci výzkumného pracovníka a respondenta. Velkou výhodou rozhovoru oproti jiným výzkumným metodám je navázání osobního kontaktu, který umožňuje hlubší proniknutí do motivů a postojů respondentů. Použila jsem standardizovaný rozhovor, u kterého jsem postupovala podle přesně určených formulací otázek i jejich pořadí. Výhodou standardizovaného rozhovoru je poskytnutí stejných podmínek všem respondentům. Výsledky se pak dobře statisticky zpracovávají. Nevýhodou standardizovaného rozhovoru je určitá strojenost.

Použila jsem formu individuálního rozhovoru, který probíhal v prostředí, které je pro děti přirozené a to ve třídě nebo v družině. Každé dítě bylo vhodnou motivací uvedeno do oblasti problematiky dělby práce v domácnosti a každému byl také

poskytnut dostatečný časový prostor pro rozhovor. Odpovědi na jednotlivé otázky jsem ihned zaznamenávala do připravených archů.

3. Popis výzkumu

Na začátku výzkumu jsem požádala ředitele základních škol a vedoucí učitelky mateřských škol o svolení s výzkumem. O souhlas jsem žádala taktéž rodiče a na základě jejich kladného vyjádření jsem formou krátkého dotazníku zjišťovala věk dítěte, počet sourozenců a sourozenecké pořadí, věk a vzdělání rodičů (viz. Příloha 2- Tabulka kmenových údajů respondentů). S výzkumem souhlasily všichni oslovení rodiče. Podepsané lístečky se mi rychle vrátily zpět. Potíže nastaly u shromažďování údajů o věku a vzdělání, kdy rodiče často na dotazník zapomněly a nevrátily ho. V těchto případech jsem musela opětovně žádat učitelky o spolupráci. Samotný výzkum probíhal na několik částí, protože byl časově velmi náročný. Po domluvě s vyučujícími probíhal většinou v hodinách výtvarné výchovy nebo v družině. Překážkou byl limitující čas vyučovacích hodin, které jsem mohla využít. Nebylo totiž možné narušovat výuku elementárních vyučovacích předmětů. Tímto se výzkum hodně prodlužoval. V družině nebylo snadné najít klidné místo a zajistit tak optimální podmínky pro rozhovor. Snazší bylo realizovat výzkum v mateřských školách. Zde jsem nebyla nijak časově omezena a ani samotný výzkum harmonogram mateřské školy nijak nenarušoval.

• Průběh šetření - odpovědi

Dětem bylo postupně předkládáno 27 obrázků s předměty (viz. Příloha 1 - obrázky s otázkami), které zastupují určitou práci v domácnosti (žehlička, pračka, kleště, šroubovák...). Kartičky byly očíslovány a odpovědi jsem zaznamenávala podle těchto čísel do tabulek. Děti měly za úkol nejdříve domácí práci poznat a pak se rozhodnout, kdo v jejich rodině tuto činnost nejčastěji vykonává. Volit mohly z možností matka, otec, já, sourozenec, babička, dědeček, nikdo. U některých obrázků jako je např. práce na zahradě nebo nákupy měly problém s volbou pouze jedné osoby. Většinou jmenovaly dva, nejčastěji však všechny členy rodiny.

- **Postřehy k administraci**

Obrázky, které dětem činily potíže:

- obrázek č. 10 - *Kdo chystá pití k jídlu pro všechny* - zde by bylo lepší např. větším počtem skleniček znázornit, že jde o činnost s cílem přípravy pití pro všechny.
- obrázek č. 14 - *Kdo umývá vanu nebo umývadlo* - zaměňovaly ne za práci, ale za sprchování.
- obrázek č. 16 - *Kdo utírá prach* - byl nejtěžším na určení činnosti; v tomto případě je vyobrazená činnost opravdu těžko rozpoznatelná.
- obrázek č. 27 - *Kdo se stará o děti* - děti tuto činnost interpretovaly jako „kdo vozí kočárek“. To nebyl problém u dětí, které mají mladšího sourozence v tomto věku. Ostatní tvrdily, že nikdo, protože nikoho tak malého v rodině nemají.

Snadno rozpoznatelné obrázky:

- obrázek č. 1 - *Kdo zalévá květiny*
- obrázek č. 2 - *Kdo umývá nádobí*
- obrázek č. 5 - *Kdo pere*
- obrázek č. 6 - *Kdo vaří*
- obrázek č. 7 - *Kdo vysává*
- obrázek č. 11 - *Kdo válí těsto*
- obrázek č. 13 - *Kdo žehlí*
- obrázek č. 19 - *Kdo pracuje se šroubovákem*
- obrázek č. 20 - *Kdo nakupuje*
- obrázek č. 21 - *Kdo věší prádlo*
- obrázek č. 23 - *Kdo pracuje se sekerou*
- obrázek č. 26 - *Kdo řídí auto*

Poznámka: pro větší srozumitelnost by bylo lepší nahradit nakreslené obrázky fotkami skutečných předmětů; problémy s interpretací vyobrazené činnosti se týkaly pouze dětí z mateřských škol; děti z prvních tříd si otázku na obrázku bez problémů samy přečetly.

- **Záznamy originálních odpovědí dětí**

- ***Kdo zalévá květiny ?***

„Už to pro mě není, jsem už moc velký.“

- ***Kdo čistí boty ?***

„Nikdo, nechodíme do bláta a když je tam kaluž tak ji přeskočíme.“

„Tatínek je čistit musí, protože maminka chodí do práce, babičku bolí záda, dědeček chodí do hospody a já píšu úkoly.“

„Babička, maminka se stará o psy.“

- ***Kdo vaří ?***

„Tatínek vaří když je maminka v porodnici. Byly to fazole s párkem jako polívka, moc to neumí, bylo to z konzervy.“

„Někdy vaří tatínek, maminka je v práci, neměli bysme co jíst.“

„Sestra udělala nepečený moučník, rozpadl se jí.“

- ***Kdo vysává?***

„Když maminka vysává, dáváme pískomily do ložnice aby neohluchli.“

„Chci ještě ségru, aby za mě pracovala až vyroste.“

- ***Kdo ohřívá v mikrovlnné troubě ?***

„Nikdo. Maminka si myslí, že to není zdravé, tatínkovi to nevadí.“

„Ohřívám i já, musím vylézt na stůl - je to vysoko.“

- ***Kdo válí těsto ?***

„Když válí těsto tatínek, je to trochu potřhané.“

- ***Kdo chystá snídani ?***

„Snídani chystá někdy tatínek, nese ji mamince do postele, je gentleman.“

„Maminka chystá holčičí snídani - müsli a mléko.“

- ***Kdo žehlí ?***
 „Žehlí babička, maminka nemá čas, dělá za tatínka účetnictví.“
 „Tatínek žehlí v noci oblečení pro všechny u televize, maminka mu to řekne.“
 „Sestra, má 18 let, je líná, jenom někdy, když u nás bydlí.“
 „I tatínek, když chce maminku překvapit.“

- ***Kdo umývá vanu, umývadlo ?***
 „Umývadlo neumýváme, jen tatínek, když se holí.“

- ***Kdo utírá prach?***
 „Vorwerk - máme na to vysavač.“
 „Brácha. Nechce, ale musí.“

- ***Kdo vyměňuje rozbitou žárovku ?***
 „Tatínek. Je vysokej a dosáhne tam.“
 „Já pomáhám. Tatínek mi řekne na kterou stranu.“
 „Tatínek, maminka si neví rady.“

- ***Kdo věší prádlo ?***
 „Pomáhal jsem, už nepomáhám, pokousal mě u toho pes od sousedů.“

- ***Kdo vynáší odpadky ?***
 „Já nechodím , smrdí to tam.“

- ***Kdo pracuje se sekerou ?***
 „I já, už jsem se sekl do nohy (ukazuje jizvu).“

- ***Kdo řídí auto ?***
 „Maminka se bojí, máme nové auto.“

- ***Kdo se stará o děti ?***
 „Já o bráchu, tatínek a maminka o oba dva, Davídek o mě.“
 „Nikdo, my se o sebe postaráme samy.“
 „Starám se i já, dávám bráchovi Sunar, o mě nikdo.“

4. Výsledky výzkumu

Tabulka 1. Detailní výsledky respondentů

Dítě 01	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 02	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 03	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 04	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 05	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 06	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 07	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 08	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 09	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 10	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 11	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 13	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 14	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 15	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 16	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 17	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 18	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 19	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 20	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 21	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 22	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 23	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 24	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 25	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 26	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 27	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 28	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 29	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 32	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 33	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 34	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 35	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 36	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 37	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 38	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 39	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 40	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka																											
Otec																											
Souroz.																											
Já																											
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 41	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka	■		■							■			■	■						■	■				■		■
Otec																■	■	■	■				■	■			■
Souroz.																											
Já																											
Babička		■			■	■	■	■			■	■			■									■			
Dědeček								■		■																	
Nikdo				■																							

Dítě 42	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka	■	■			■	■	■	■	■	■		■	■	■	■	■					■	■		■	■		■
Otec			■														■	■	■	■				■			■
Souroz.																											
Já																											
Babička												■															
Dědeček																											
Nikdo				■																							

Dítě 43	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka					■	■	■	■						■		■					■						■
Otec				■								■					■	■	■	■			■	■			■
Souroz.								■																			
Já			■						■	■	■																
Babička	■	■				■	■						■		■									■	■		
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 44	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka		■	■	■			■	■	■	■		■	■	■		■					■	■					■
Otec																	■	■	■					■		■	
Souroz.																											
Já												■															
Babička	■				■	■									■										■		
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 45	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka	■	■		■	■	■			■		■	■	■		■	■				■	■						■
Otec			■				■	■						■				■				■					
Souroz.										■																	
Já																											
Babička																									■		
Dědeček																	■		■				■		■		
Nikdo																										■	

Dítě 46	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka	■	■		■	■	■		■	■	■				■						■	■			■			■
Otec																	■	■	■								■
Souroz.							■																				
Já			■								■	■				■										■	
Babička													■		■												
Dědeček																						■	■				
Nikdo																											

Dítě 47	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka	■	■		■	■	■	■	■				■	■	■	■					■	■	■		■			■
Otec									■								■	■	■	■				■		■	■
Souroz.																■											
Já			■							■	■																
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 48	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka	■			■	■	■	■	■			■	■	■		■	■				■	■	■					■
Otec		■	■				■	■	■					■							■	■		■			■
Souroz.																											
Já																											
Babička																									■	■	
Dědeček										■							■		■								
Nikdo																											

Dítě 49	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka	■	■			■	■				■		■	■		■					■	■	■		■	■		■
Otec								■						■	■		■	■	■				■	■			■
Souroz.							■		■		■																
Já				■																							
Babička			■																								
Dědeček																											
Nikdo																											

Dítě 50	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Matka	■	■			■	■	■	■	■			■	■		■					■	■	■		■			■
Otec				■						■		■			■		■	■	■	■			■		■	■	
Souroz.																											
Já			■								■																
Babička																											
Dědeček																											
Nikdo																											

Tabulka 2. Souhrnné výsledky respondentů 1 - 25

PČ	PO D/CH	VD	VR O/M	VZR O/M	PS SP	obrázky																									podíl osob (vyjádření v %)							
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	M	O	S	J	B	D
1.	D	5, 6	45/38	O/SŠ	1 2	M	M	M	M	M	O	B	M	M	M	M	M	M	M	M	O	M	M	O	M	M	O	M	M	O	M	74,07	22,22	0,00	0,00	3,70	0,00	0,00
2.	D	5, 10	43/33	O/UOU	1 2	S	M	S	M	M	M	M	M	M	M	M	J	O	O	O	O	O	M	S	O	M	M	O	M	M	59,26	18,52	14,81	3,70	0,00	0,00	3,70	
3.	D	6, 4	39/40	VŠ/VŠ	1 1	M	M	J	O	J	M	O	M	M	X	M	O	O	O	O	O	O	M	O	M	O	M	O	M	M	48,15	33,33	0,00	14,81	0,00	0,00	3,70	
4.	CH	6, 2	33/32	SŠ/SŠ	1 1	M	M	D	B	M	B	M	O	B	O	B	O	O	O	O	O	O	M	B	O	D	B	O	M	33,33	22,22	3,70	3,70	25,93	11,11	0,00		
5.	D	8, 0	34/36	ZŠ/OU	1 2	M	M	O	O	J	O	O	M	O	O	X	J	O	O	O	O	O	M	O	O	M	O	X	M	40,74	44,44	0,00	7,41	0,00	0,00	7,41		
6.	D	6, 5	33/30	O/SŠ	0 1	B	M	O	M	B	O	B	M	M	M	M	M	D	O	O	O	M	D	B	B	J	M	M	M	51,85	14,81	0,00	3,70	18,52	11,11	0,00		
7.	CH	7, 6	36/33	SŠ/SŠ	1 2	M	M	X	M	M	J	M	M	M	M	M	M	X	O	O	O	M	M	O	D	M	M	M	M	74,07	11,11	0,00	3,70	0,00	3,70	7,41		
8.	CH	8, 4	38/36	O/UOU	2 1	M	M	X	M	M	M	M	M	M	M	M	M	O	O	O	O	O	M	O	D	O	M	O	M	66,67	25,93	0,00	0,00	0,00	3,70	3,70		
9.	D	7, 5	40/39	VŠ/VŠ	1 2	O	X	M	M	M	J	M	M	B	J	M	M	M	J	O	O	O	M	M	B	M	O	B	O	M	51,85	22,22	0,00	11,11	11,11	0,00	3,70	
10.	D	7, 2	34/30	O/UOU	1 1	B	M	M	M	B	B	B	J	J	M	J	B	M	O	O	O	M	M	O	D	M	D	M	M	37,04	14,81	0,00	11,11	25,93	11,11	0,00		
11.	D	7, 0	40/38	SŠ/SŠ	1 2	M	M	M	O	O	S	M	O	O	M	O	O	M	S	O	O	O	M	M	O	M	M	O	M	48,15	44,44	7,41	0,00	0,00	0,00	0,00		
12.	D	7, 0	34/34	VŠ/VŠ	1 1	M	M	J	X	M	O	M	M	M	M	M	J	J	O	O	O	O	M	O	D	M	O	M	M	51,85	22,22	0,00	14,81	0,00	7,41	3,70		
13.	CH	7, 7	54/40	SŠ/SŠ	2 2	O	M	O	X	M	M	M	M	M	O	M	M	O	S	O	S	O	M	O	O	M	O	M	O	59,26	33,33	3,70	0,00	0,00	0,00	3,70		
14.	D	7, 6	38/32	O/SŠ	2 2	M	M	X	M	M	M	M	M	M	M	M	J	O	O	O	O	O	M	M	O	M	O	M	O	70,37	22,22	0,00	3,70	0,00	0,00	3,70		
15.	CH	6, 9	39/38	SŠ/SŠ	1 2	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	O	O	O	O	M	M	O	O	O	O	M	70,37	29,63	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
16.	CH	6, 8	40/39	SŠ/OU	2 3	M	M	X	M	M	S	S	S	M	M	M	M	S	O	O	O	O	M	S	O	M	S	O	M	51,85	22,22	22,22	0,00	0,00	0,00	3,70		
17.	D	6, 10	35/34	SŠ/VŠ	0 1	J	J	M	M	M	J	B	O	M	B	M	M	M	J	O	O	O	M	O	J	J	B	M	M	40,74	18,52	0,00	29,63	11,11	0,00	0,00		
18.	D	7, 3	33/33	SŠ/SŠ	2 3	M	J	M	X	M	M	M	M	M	M	M	X	X	S	O	M	O	M	X	X	M	O	M	62,96	11,11	3,70	3,70	0,00	0,00	18,52			
19.	CH	6, 9	38/36	SŠ/SŠ	1 2	M	M	B	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	O	O	J	M	M	O	M	O	O	M	74,07	18,52	0,00	3,70	3,70	0,00	0,00			
20.	D	7, 6	41/36	O/SŠ	1 2	M	M	J	X	M	M	B	M	J	M	J	M	M	J	O	O	O	O	O	M	B	M	M	44,44	22,22	0,00	22,22	7,41	0,00	3,70			
21.	D	7, 10	37/36	VŠ/VŠ	1 2	M	M	J	O	M	O	M	O	M	O	O	O	O	O	O	O	O	M	X	M	M	O	M	59,26	33,33	0,00	3,70	0,00	0,00	3,70			
22.	D	6, 5	35/35	O/UOU	1 1	M	M	B	M	M	B	O	M	B	O	M	B	J	O	O	O	O	M	O	B	O	M	48,15	22,22	0,00	3,70	25,93	0,00	0,00				
23.	D	5, 0	35/32	SŠ/SŠ	2 3	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	O	O	O	O	M	O	M	M	M	M	85,19	14,81	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
24.	D	5, 0	37/30	O/SŠ	1 1	M	M	M	M	M	J	M	M	M	M	M	M	M	O	O	O	O	M	M	O	M	M	M	77,78	14,81	0,00	7,41	0,00	0,00	0,00			
25.	D	6, 4	33/32	O/SŠ	0 1	J	M	B	M	M	B	J	M	M	M	M	M	J	O	O	M	B	O	M	O	B	M	M	55,56	14,81	0,00	11,11	18,52	0,00	0,00			

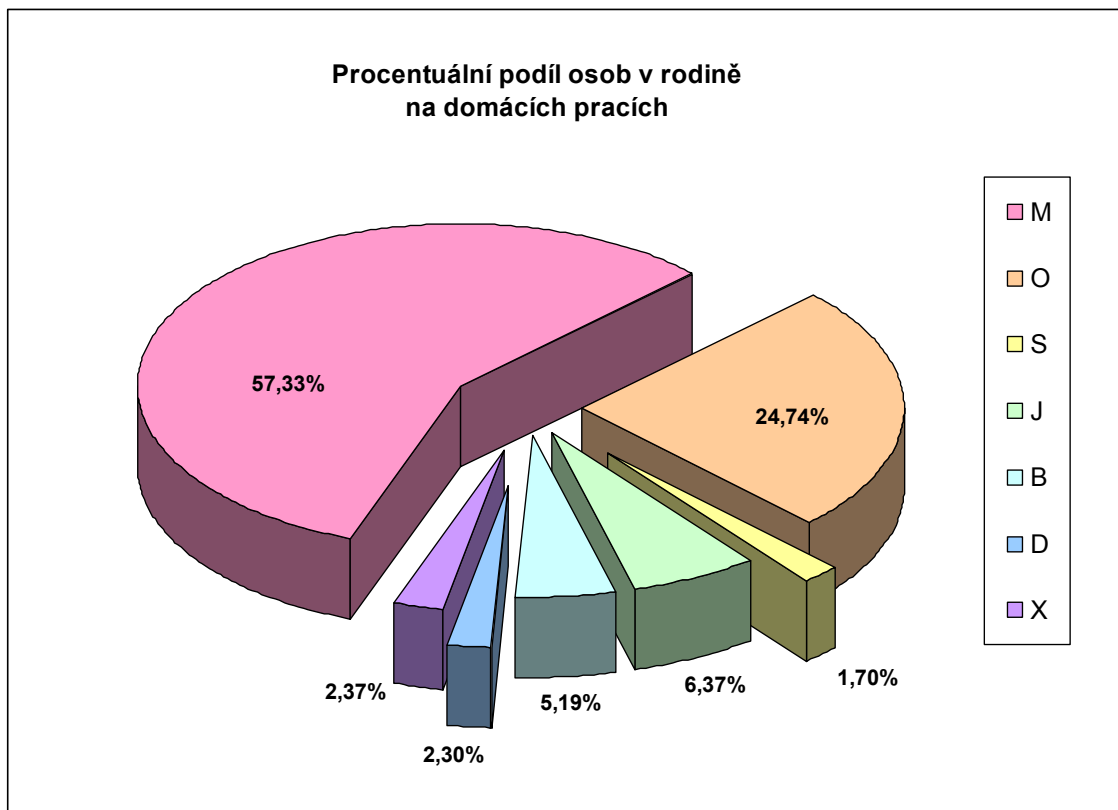
Legenda:	PČ	pořadové číslo
	PO	pohlaví (D-dívka, CH-chlapec)
	VD	věk dítěte (roky, měsíce)
	VR	věk rodičů (O-otec / M-matka)
	VZR	vzdělání rodičů
	PS	počet sourozenců
	SP	sourozenecké pořadí

	matka
	otec
	sourozenec
	já
	babička
	dědeček
	nikdo

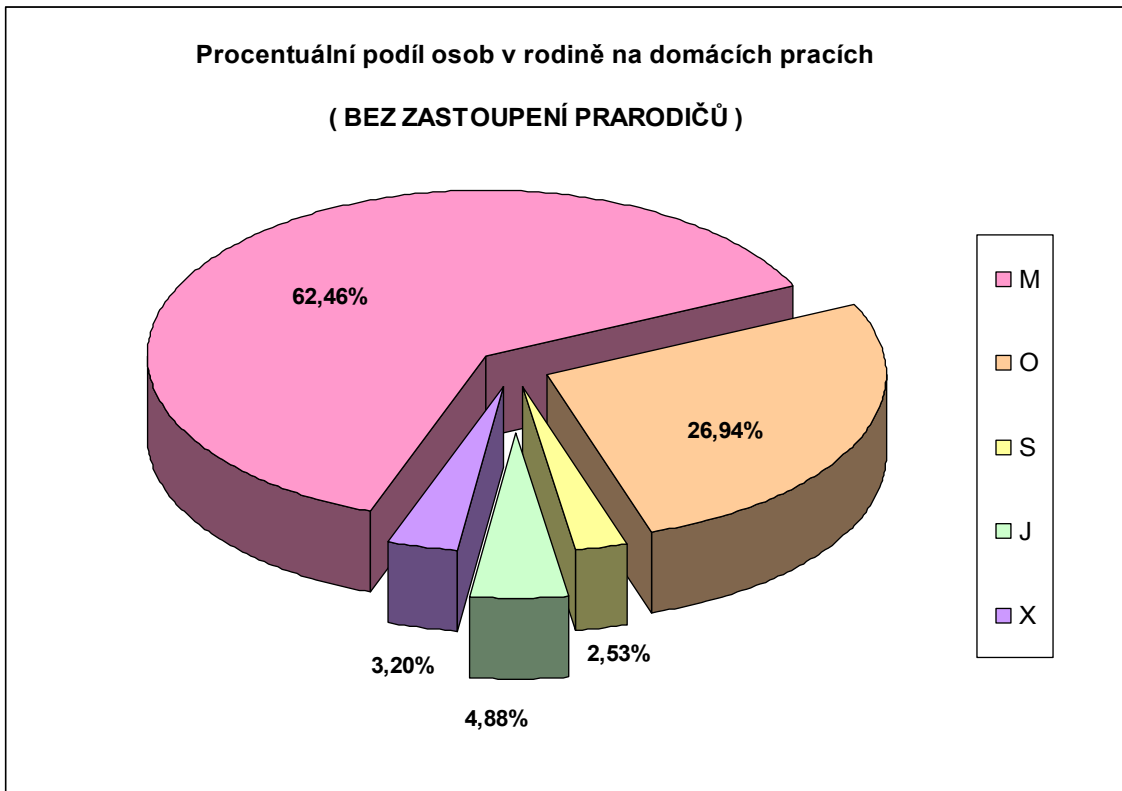
Tabulka 4. Souhrnné výsledky respondentů pro typicky mužské práce

PČ	PO	VD	VR	VZR	PS	SP	17	18	19	23	M	O	S	J	D	X	
1.	D	5, 6	45/38	OU/SŠ	1	2	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
2.	D	5, 10	43/33	OU/OU	1	2	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
3.	D	6, 4	39/40	VŠ/VŠ	1	1	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
4.	CH	6, 2	33/32	SŠ/SŠ	1	1	D	O	O	D	0,00	50,00	0,00	0,00	50,00	0,00	
5.	D	8, 0	34/36	ZŠ/OU	1	2	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
6.	D	6, 5	33/30	OU/SŠ	0	1	D	O	O	D	0,00	50,00	0,00	0,00	50,00	0,00	
7.	CH	7, 6	36/33	SŠ/SŠ	1	2	X	O	O	O	0,00	75,00	0,00	0,00	0,00	25,00	
8.	CH	8, 4	38/36	OU/OU	2	1	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
9.	D	7, 5	40/39	VŠ/VŠ	1	2	O	O	O	M	25,00	75,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
10.	D	7, 2	34/30	OU/OU	1	1	O	O	O	D	0,00	75,00	0,00	0,00	25,00	0,00	
11.	D	7, 0	40/38	SŠ/SŠ	1	2	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
12.	D	7, 0	34/34	VŠ/VŠ	1	1	O	O	O	D	0,00	75,00	0,00	0,00	25,00	0,00	
13.	CH	7, 7	54/40	SŠ/SŠ	2	2	O	S	O	O	0,00	75,00	25,00	0,00	0,00	0,00	
14.	D	7, 6	38/32	OU/SŠ	2	2	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
15.	CH	6, 9	39/38	SŠ/SŠ	1	2	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
16.	CH	6, 8	40/39	SŠ/OU	2	3	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
17.	D	6, 10	35/34	SŠ/VŠ	0	1	O	O	O	J	0,00	75,00	0,00	25,00	0,00	0,00	
18.	D	7, 3	33/33	SŠ/SŠ	2	3	O	M	O	X	25,00	50,00	0,00	0,00	0,00	25,00	
19.	CH	6, 9	38/36	SŠ/SŠ	1	2	O	O	J	O	0,00	75,00	0,00	25,00	0,00	0,00	
20.	D	7, 6	41/36	OU/SŠ	1	2	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
21.	D	7, 10	37/36	VŠ/VŠ	1	2	O	O	O	X	0,00	75,00	0,00	0,00	0,00	25,00	
22.	D	6, 5	35/35	OU/OU	1	1	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
23.	D	5, 0	35/32	SŠ/SŠ	2	3	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
24.	D	5, 0	37/30	OU/SŠ	1	1	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
25.	D	6, 4	33/32	OU/SŠ	0	1	O	O	M	O	25,00	75,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
26.	D	6, 8	42/38	VŠ/VŠ	1	1	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
27.	CH	6, 8	37/36	VŠ/VŠ	2	2	O	O	O	D	0,00	75,00	0,00	0,00	25,00	0,00	
28.	D	6, 7	47/43	VŠ/VŠ	2	3	O	O	O	D	0,00	75,00	0,00	0,00	25,00	0,00	
29.	D	6, 8	36/34	SŠ/SŠ	1	2	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
30.	D	7, 10	36/31	SŠ/SŠ	0	1	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
31.	D	7, 7	35/33	OU/OU	0	1	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
32.	D	6, 6	36/36	OU/OU	3	2	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
33.	D	6, 10	35/34	SŠ/VŠ	1	1	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
34.	CH	7, 4	40/34	VŠ/OU	1	1	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
35.	CH	7, 8	38/32	SŠ/SŠ	1	1	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
36.	D	8, 2	40/35	OU/SŠ	1	1	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
37.	CH	6, 9	42/35	OU/VŠ	1	1	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
38.	CH	7, 8	31/28	OU/OU	1	2	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
39.	CH	6, 3	36/32	VŠ/VŠ	1	1	O	O	O	D	0,00	75,00	0,00	0,00	25,00	0,00	
40.	D	5, 10	31/31	SŠ/SŠ	0	1	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
41.	CH	5, 0	43/39	SŠ/SŠ	0	1	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
42.	CH	5, 0	35/35	OU/OU	1	2	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
43.	CH	6, 1	36/35	SŠ/SŠ	1	2	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
44.	CH	5, 8	40/38	SŠ/VŠ	1	2	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
45.	D	5, 6	40/39	OU/OU	1	2	D	O	D	D	0,00	25,00	0,00	0,00	75,00	0,00	
46.	CH	5, 11	36/35	SŠ/SŠ	2	1	O	O	O	D	0,00	75,00	0,00	0,00	25,00	0,00	
47.	CH	5, 2	32/34	VŠ/SŠ	1	2	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
48.	CH	5, 1	45/33	OU/VŠ	0	1	D	M	D	O	25,00	25,00	0,00	0,00	50,00	0,00	
49.	D	5, 0	32/34	OU/SŠ	1	2	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
50.	D	6, 8	32/33	SŠ/VŠ	2	1	O	O	O	O	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
											2,00	87,50	0,50	1,00	7,50	1,50	
PČ	pořadové číslo											matka					
PO	pohlaví (D-dívka, CH-chlapec)											otec					
VD	věk dítěte (roky, měsíce)											sourozenec					
VR	věk rodičů (O-otec / M-matka)											já					
VZR	vzdělání rodičů											babička					
PS	počet sourozenců											dědeček					
SP	sourozenecké pořadí											nikdo					

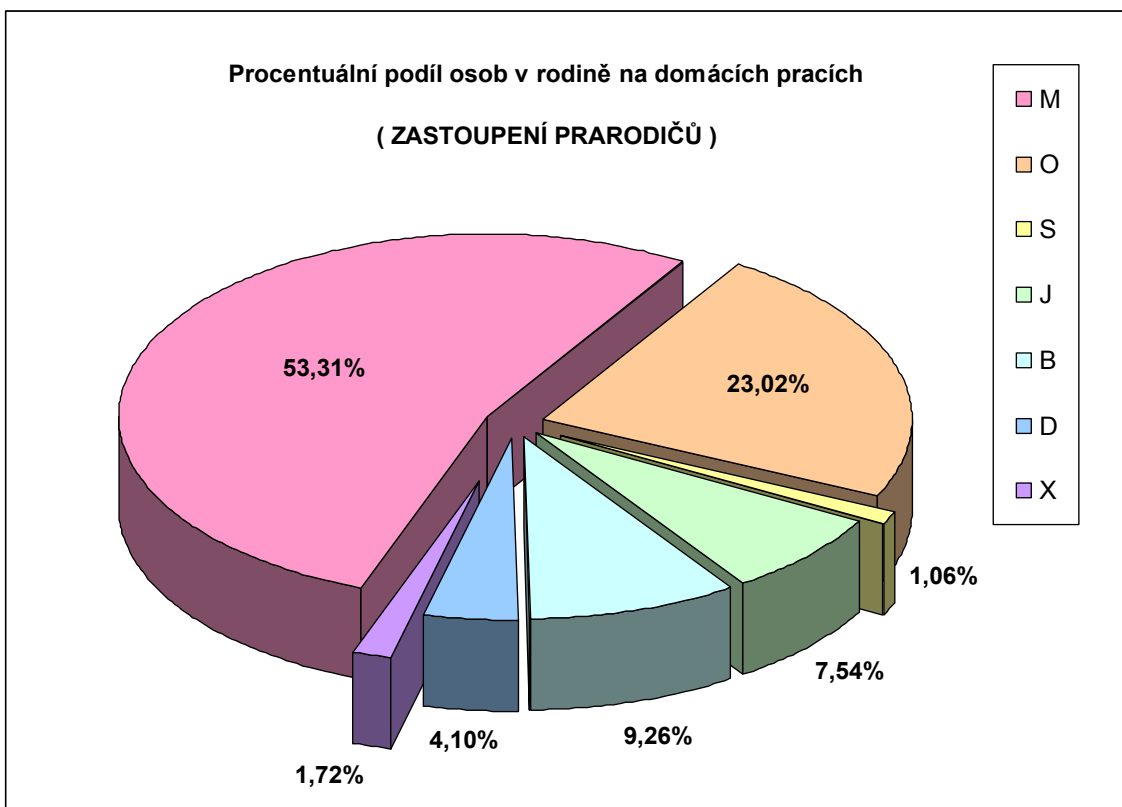
Obrázek 1. Procentuální podíl osob na domácích pracích

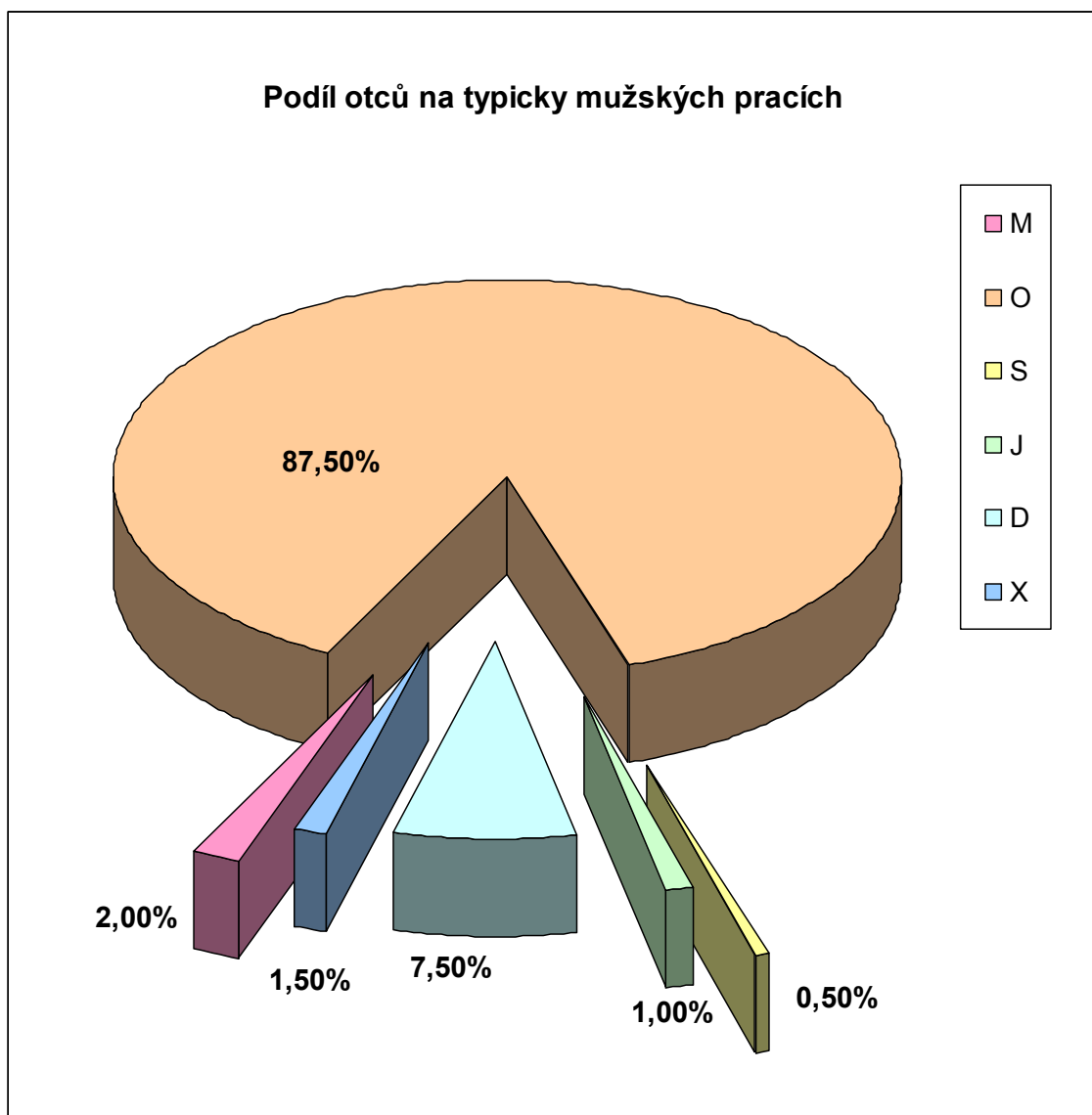
Obrázek 2. Procent. podíl osob na domácích pracích (bez zastoupení prarodičů)

Obrázek 3. Procent. podíl osob na domácích pracích (zastoupení prarodičů)

Obrázek 4. Podíl otců na typicky mužských domácích pracích

5. Vyhodnocení výsledků výzkumu, ověření hypotéz

Výzkum sledoval dělbu domácích prací v současné české rodině. Odpovědi jednotlivých dětí byly zapsány (Tabulka 1) a zpracovány do celkového přehledu (Tabulka 2, Tabulka 3). Při zhodnocení a procentuálním vyjádření podílu osob na domácích pracích v rodině zaujímá práce matek suverénně největší část a to 57,33 % z celkového objemu. Druhé nejčetnější zastoupení má práce otce 24,74 %. Třetí největší zastoupení 6,37 % má podíl práce dětí, které tvořily výzkumný vzorek a na dotazovanou činnost odpovídaly, že ji vykonávají ony. Mezi prarodiči babičky pomáhají v domácnosti 5,19 %, dědečkové výrazně méně a to 2,30 %. Poslední nejmenší zjištěný podíl na celkovém rozdělení práce má kategorie sourozenec s 1,70 %. Zajímavá je položka s 2,37 %, která zastupuje možnost odpovědi, že danou prací nevykonává nikdo (Obrázek 1).

- ***H1 - Více než 70 % domácích prací vykonává žena.***

Tato hypotéza se nepotvrdila. I když zmiňovaných 57,33 % je rozhodně největším podílem u všech sledovaných položek, na domácích pracích participují i ostatní členové domácnosti. Tato hypotéza by byla jistě platná při srovnání pouze práce matky a otce.

- ***H2 - Na typicky mužských pracích se z 90 % podílejí muži.***

Ke srovnání a výpočtu této hypotézy byly vybrány pouze ty obrázky, které zastupovaly mužskou práci (obrázek č.17, 18, 19, 23). Porovnávala jsem zastoupení otců a dědečků, které nesmíme zapomenout k mužům přiřadit. Muži se na typicky mužských pracích podílejí 95 % (Tabulka 4). Z toho 87,50 % připadá iniciativě otců, zastoupení dědečků je výrazně nižší a to 7,50 %. Tímto je platnost druhé hypotézy potvrzena (Obrázek 4).

- ***H3 - Pokud v domácnosti žijí i prarodiče, klesá podíl matky a otce na domácích pracích.***

Tato hypotéza se potvrdila, i když výsledky srovnání nejsou tolik rozdílné. V rodinách, kde se podílejí na dělbě prací prarodiče, klesá podíl práce matky z 62,46 % na 53,31 %. Otec je zastoupen 26,94 % a s pomocí práce prarodičů klesá objem jeho práce na 23,02 % (Obrázek 3). Téměř dvojnásobnou práci při absenci prarodičů

vykonávají děti. Sourozencům vzroste podíl práce z 1,06 % na 2,53 %, samotným dětem ze 4,88 % na 7,54 % (Obrázek 2). Můžeme se jen domnívat, zda je takto malý rozdíl mezi oběma sledovanými hodnotami dán věkem prarodičů, kteří ještě chodí do zaměstnání.

6. Diskuse výsledků

V této části se zaměřím na interpretaci výsledků teoretických studií a vlastního výzkumu. Snažila jsem se zjistit, jak velký podíl domácích prací vykonává žena. Zda, a v kolika případech, se na typicky mužských pracích podílí otec. A jak se mění podíl práce obou rodičů, když na dělbě práce participují i prarodiče. V rodinách respondentů si muži a ženy rozdělovali podíly na domácích pracích způsobem, který odpovídá tradičnímu modelu dělby práce.

Maříková (2007, s.23) charakterizuje domácí práci jako amorfni pojem, neboť souvisí s historicky a kulturně proměnlivou představou o tom, kdo, co, kdy a jak často má anebo nemá v rodině a v domácnosti dělat. Tento pojem má výraznou genderovou dimenzi. Podle běžně rozšířeného názoru je výkon domácích prací spojován s rozdílnými předpoklady, schopnostmi a dovednostmi mužů a žen - obvykle se tedy zdůrazňuje, že muži a ženy mají od přírody dány rozdílné předpoklady, mají rozdílné schopnosti pro výkon určitých činností, a proto dělba domácích prací má tuto danou přirozenou podobu. Za domácí práce jsou obvykle považovány činnosti rutinní a nejčastěji ty, jež jsou vykonávány v rámci domácnosti, neodkladné a časově náročné, tedy ty, které bývají označovány za ženské, což odpovídá tzv. užšímu vymezení tohoto pojmu. Do kategorie ženská práce však bývají zahrnovány i takové činnosti, jakými je například organizace rodinného rozpočtu, koordinace činností, případně i některé aspekty péče o děti a emocionální podpory členů rodiny, neboli tzv. mentální práce, která se stává součástí širšího vymezení ženské domácí práce.

Výsledky výzkumu v zásadě odpovídají výzkumnému šetření ISSP „Rodina a gender role“, provedeného v roce 2002. Z něho vyplývá, že ženy věnují domácí práci týdně v průměru dvakrát více času než muži (23,5 hod. oproti 11 hod. a 42 min.) a vykonávají převážnou část domácích činností (Chaloupková, 2005, s.66). S podobnými výsledky se můžeme setkat ve výzkumu Bierezové (Rodiče 2005). Otázky výzkumu byly věnovány nejběžnějším domácím pracím a tomu, kdo je v rodinách obvykle vykonává. Jednalo se o činnosti jako je vaření, umývání nádobí, praní, drobné

opravy, žehlení, úklid a nakupování. Podle odpovědí respondentů a respondentek většinu (75 %) těchto aktivit vykonávají ženy. Jinak je tomu pouze u drobných oprav, které mají na starosti ve dvou třetinách rodin muži.

Francouzský sociolog F. de Singly (in Maříková, 2007, s.24) upozorňuje na to, že v první řadě je důležitý postoj žen samých k domácím pracím. Upozorňuje tak na problém „strážení vstupu“ do domácí sféry. Podle něj jsou to hlavně ženy, které svým postojem vymezují prostor pro konání „druhých“ - v tomto případě mužů. Jiný pohled na ne/účasť mužů v domácí sféře uplatnil americký sociolog S. Coltrane. Ten se soustřeďuje spíše na muže samé. V dané souvislosti rozlišuje mezi dynamikou rovnoměrného sdílení s typem manžela - partnera. Toto dělení je postaveno na míře přijetí zodpovědnosti za výkon domácích prací. „Pomáhající manžel“ - pomocník musí být požádán o „pomoc“, musí se mu říct co a jak má udělat. Naopak manžel - partner dělá dobrovolně, zcela sám určité domácí práce, aniž by byl úkolován. Scott Coltrane svým rozlišením upozornil na jeden důležitý moment, a sice, že i když muž dělá většinu z každodenních prací, manažerování domácnosti může být i nadále záležitostí ženy. Žena pak je i tou, která pocítuje zodpovědnost za chod domácnosti a bývá za něj činěna zodpovědnou.

Pohled některých badatelek na neochotu mužů podílet se na domácích pracích je poněkud kritičtější. V práci „Politics of Housework“ P. Mainardi upozorňuje na skutečnosti, že mnozí muži vnímají domácí práce jako „špinavé“, monotónní, nudné činnosti, které jsou degradující, odporné nebo jsou naopak pro ně až příliš triviální. V takovém případě jsou jejich postoje k domácím pracím projevem jejich „nadřazenosti“ mohou si dovolit nedělat „ženskou“ práci, mohou si dovolit nedělat nic z toho, co nechtějí dělat, jsou to oni, kdo svobodně rozhodují o tom, zda vůbec něco v domácnosti dělat budou.

Podle Rappoportových muži neparticipují na domácích pracích hlavně ze dvou důvodů: pro muže je těžké dělat něco, co je v dané kultuře nadefinováno jako „ženské“, konkrétně jako „ženská práce“, a ženám zase obvykle činí problém „svěřit“ mužům výkon těchto činností, zejména když to znamená snížení standardu vykonávaných prací. Jean Kaufmann zase odkrývá praktiky, které muži uplatňují, aby si dosažené výhody zachovali. Navenek muž souhlasí s podílem na domácích pracích, demonstruje dobrou vůli, ochotu něco dělat, ale pak to nezvládá, resp. projevuje se záměrně jako „sociálně invalidní“. Jindy zase muž prokazující onu ochotu a dobrou vůli dělá jen ty práce, které mu připadají méně obtížné. dělba práce se v tomto případě obvykle řídí pravidlem,

že každý dělá to, co dělá rád a co umí dělat, na co má náladu a dovednosti. Obvykle ale tím kdo nechce něco udělat, je muž. Na místo manžela nastupuje opět manželka, která respektuje nechuť či neschopnost muže potřebnou práci udělat. S genderově podmíněným vnímáním dělby domácích prací souvisí koncept tzv. dvojího standardu. U žen bývá obvykle vyšší, což se konkrétně projevuje postojem, že jedině ony dokáží zvládat domácí práce „nejlépe“. Muži „tolerují“, pokud jsou domácí práce konány méně často, např. i v menší kvalitě (nestěžují si, nevadí jim to, jen, aby je nemuseli dělat). Oproti tomu, pokud muži participují na péči o děti a výkonu domácích prací, nemusí být ženy vždy nutně spokojenější. To je dáno nejen rozdílnými představami (dvojím standardem), ale i skutečností, že pokud muž participuje na výkonu domácích prací, pak to žena může vnímat jako známku či projev své neschopnosti (Maříková, 2007, s.24-26).

Na dělbě domácích prací se podílejí také děti. Ani jejich díl práce nesmí zůstat bez povšimnutí. I ony se podílejí na chodu domácnosti, ale jejich podíl na činnostech je zanedbatelný (6,37 %). Jak uvádí Bierzová (2006, s.85) z výzkumu „Rodiče 2005“ vyplývá, že děti se nejvíce podílejí na mytí nádobí (10,2 %) a dále pak na běžném úklidu (5,8 %). Malý procentuální podíl činností dětí je zřejmě způsoben tím, že dotazovaní odpovídali podle toho, kdo danou práci v rodině vykonává nejčastěji. Děti se tedy s největší pravděpodobností podílejí na většině domácích prací, ale nejsou osobami, které je provádějí nejčastěji, proto se v odpovědích vyskytují málo.

Ve výzkumu se respondenti shodli ve 100% pouze na jedné otázce a to č.27 „Kdo se stará o děti?“. Ve všech případech byla jako pečující osoba označena matka. Zřetelně se ukazuje, že v české společnosti stále fungují zažitá schémata a tradiční vzorce rozdělení rolí. V rodině s dětmi otec vydělává peníze, matka uklízí, vaří, pere a stará se o děti, které umývají nádobí. Ačkoliv ženy také pracují a jejich příjmy jsou pro rodinu nepostradatelné, stále více převládá skutečnost, že jsou to právě ony, které jsou v první řadě zodpovědné za vykonávání téměř všech (kromě drobných oprav) domácích prací a za starost o děti.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo nahlédnout na téma dělby práce v české rodině. Práce je rozdělena na teoretickou a výzkumnou část. V teoretické části jsem se snažila postihnout všechny okolnosti, které dělbu práce v rodině mohly z jakékoli pozice ovlivnit ať už z historie nebo současnosti. Ve výzkumné části se ukázal konkrétní podíl každého člena rodiny participujícího na domácích pracích.

Respondenty nebyly, jak by se předpokládalo, muži a ženy. Výzkumným vzorkem byly děti předškolního a mladšího školního věku a výsledky výzkumu ukazují dělbu práce v rodině právě jejich úhlem pohledu. Jsou to právě oni, kteří jsou už od malička ovlivněny genderovými stereotypy dělby práce svých rodičů a kteří si tyto vzorce chování ponесou v budoucnu do svých nových rodin. Jestli se dělba práce začne v budoucnu měnit nebo zůstane i nadále stejná, můžeme jen odhadovat. K formování úsudku nám mohou také pomoci výsledky výzkumu.

V současné dělbě domácích prací v české rodině leží tíha zodpovědnosti za chod domácnosti zejména na ženách. Podíl práce mužů na činnostech v domácnosti je pouze poloviční. Na jejich pomoc se však můžeme spolehnout alespoň při vykonávání typicky mužských prací jakou jsou drobné opravy, i když tyto práce nemůžeme považovat za každodenní. Část prací zastanou také prarodiče a děti samotné. I když podíl jejich pomoci není tak výrazný, alespoň zčásti uберou povinností matky, která je ve většině případů výdělečně činná a domácí práce je její „druhou směnou“.

Analýza výzkumu potvrdila, že v české rodině zůstává tradiční dělba práce. Žena je zatížena domácími pracemi daleko více než muž a vzájemné doplňování v domácnosti probíhá v duchu - žena pečovatelka a muž živitel rodiny. Zdá se, že česká společnost je v oblasti rodiny poměrně konzervativní. Ačkoliv se ve veřejném prostoru stále více objevují nové názory na dělbu práce v rodině, nové způsoby výchovy dětí nebo změněná role žen i mužů, na zásadní přehodnocení těchto otázek si budeme muset asi ještě dlouho počkat.

POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY

1. AUGUSTYN, J. *Být otcem*. 1. vyd. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2004. 235 s. ISBN 80-7192-581-0.
2. BACUS, A. *Dítě pláče - co dělat*. 1. vyd. Praha : Portál, 2006. 431 s. ISBN 80-7367-136-0.
3. BECK, U. *Riziková společnost: na cestě k jiné modernitě*. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2004. 431 s. ISBN 80-86429-32-6.
4. BOCKOVÁ, G. *Ženy v evropských dějinách*. 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 2007. 381 s. ISBN 978-80-7106-494-7.
6. ČERMÁKOVÁ, M. - MAŘÍKOVÁ, H. - ŠANDEROVÁ, J. - TUČEK, M. *Proměny současné české rodiny (Rodina - gender - stratifikace)*. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2000. 157 s. ISBN 80-85850-93-1.
7. Feminismus [online]. [citováno dne 10.1.2010]. Dostupný z : <URL: <http://www.feminismus.cz/historie.shtml>>.
8. HAVELKOVÁ, H. : 2002. První vlna feminismu. *Sedmá generace* 1/2002, s.25-26.
9. HAVELKOVÁ, H. : 2002. Druhá vlna feminismu. *Sedmá generace* 2/2002, s.23-25.
10. HORSKÁ, P. - KUČERA, M. - MAUR, E. - STLOUKAL, M. *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*. 1. vyd. Praha : Panorama, 1990. 474 s. ISBN 80-7038-011-X.
11. CHALOUPKOVÁ, J. : 2005. Faktory ovlivňující dělbu domácí práce v českých domácnostech a hodnocení její spravedlnosti. *Sociologický časopis* 1/2005, s.57-71.
12. CHRÁSKA, M. *Základy výzkumu v pedagogice*. 2. vyd. Olomouc : Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998. 257 s. ISBN 80-7067-798-8.
13. KLABOUC, J. *Manželství a rodina v minulosti*. 1. vyd. Praha : Orbis, 1962. 281 s.
14. KŘÍŽKOVÁ, A. - MAŘÍKOVÁ, H. - HAŠKOVÁ, H. - BIERZOVÁ, J. *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita*. 1. vyd. Praha : Sociologický ústav AV ČR, 2006. 105 s. ISBN 80-7330-112-1.

15. LIPPA, R. *Pohlaví : příroda a výchova*. 1. vyd. Praha : Academia, 2009. 432 s. ISBN 978-80-200-1719-2.
16. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 1997. 144 s. ISBN 80-85850-24-9.
17. MAŘÍKOVÁ, H. *Trvalá nebo dočasná změna?*. 1. vyd. Praha : Sociologický ústav AV ČR, 2007. 103 s. ISBN 978-80-7330-135-4.
18. MELCHIOROVÁ, A. *Mateřství*. 1. vyd. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009. 175 s. ISBN 978-80-7195-267-1.
19. MOŽNÝ, I. *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*. 1. vyd. Brno : Blok, 1990. 181 s. ISBN 80-7029-018-8.
20. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2006. 311 s. ISBN 80-86429-58-X.
21. OAKLEYOVÁ, A. *Pohlaví, gender a společnost*. 1. vyd. Praha : Portál, 2000. 176 s. ISBN 80-7178-403-6.
22. SEDLÁČEK, L. - PLESKOVÁ, K. *Aktivní otcovství*. 1. vyd. Brno : Nesehnutí, 2008. 60 s. ISBN 978-80-903228-9-9.
23. SIROVÁTKA, T. - HORA, O. *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti*. 1. vyd. Boskovice : Fakulta sociálních studií (Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti) Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Albert, 2008. 328 s. ISBN 978-80-7326-140-5.
24. SMETÁČKOVÁ, I. *Gender a společnost*. 1. vyd. Praha : Otevřená společnost, o.p.s., 2005. 67 s. ISBN 80-903331-2-5
25. SMUTKOVÁ, L. *Sociální práce s rodinou*. 1. vyd. Hradec Králové : Gaudeamus, 2007. 110 s. ISBN 978-80-7041-069-1.
26. SOKAČOVÁ, L. *Kariéra, rodina, rovné příležitosti*. 1. vyd. Praha : Gender Studies, 2006. 25 s. ISBN 80-86520-12-9.
27. TUČEK, M. *Česká rodina v transformaci - Stratifikace, dělba rolí a hodnotové orientace*. 1. vyd. Praha : Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 1998. 159 s. ISBN 80-85950-45-6.
28. VALDROVÁ, J. *ABC feminismu*. 1. vyd. Brno : Nesehnutí, 2004. 232 s. ISBN 80-903228-3-2.
29. VALDROVÁ, J. *Gender a společnost*. 1. vyd. Ústí nad Labem : UJEP, 2006. 236 s. ISBN 80-7044-808-3.

30. VĚŠÍNOVÁ, E. - MAŘÍKOVÁ, H. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. 1. vyd. Praha : Open Society Fund, 1999. 171 s.

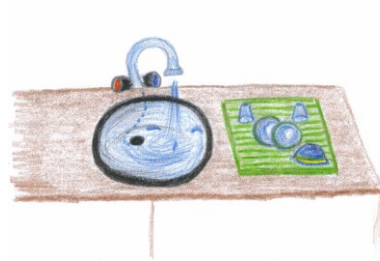
SEZNAM PŘÍLOH

1. Příloha 1 - obrázky s otázkami
2. Příloha 2 - Tabulka kmenových údajů respondentů

Příloha 1 - obrázky s otázkami

1. Kdo zalévá květiny?

2. Kdo umývá nádobí?

3. Kdo stěle postele?

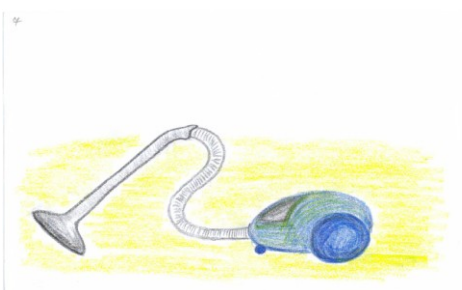
4. Kdo čistí boty?

5. Kdo pere (používá pračku)?

6. Kdo vaří?

7. Kdo vysává?

8. Kdo peče, smaží?

9. Kdo ohřívá v mikrovlnné troubě?

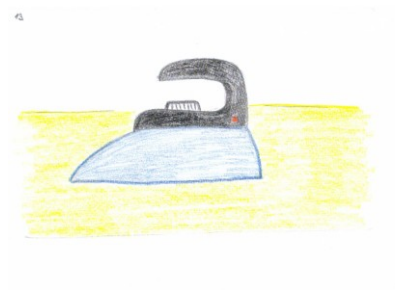
10. Kdo chystá pití k jídlu pro všechny?

11. Kdo válí těsto?

12. Kdo chystá snídani?

13. Kdo žehlí?

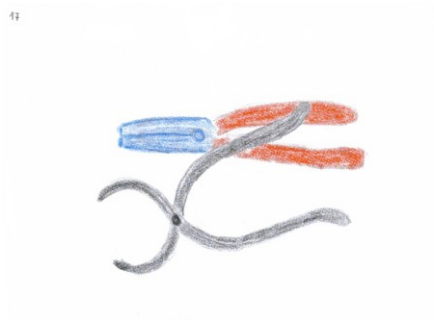
14. Kdo umývá vanu, umyvadlo?

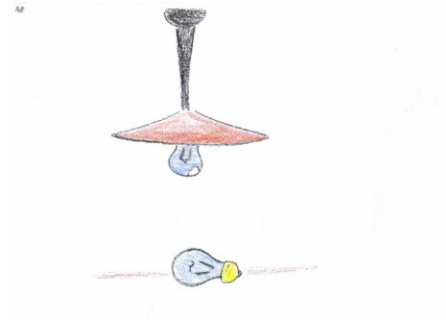
15. Kdo umývá záchod?

16. Kdo utírá prach?

17. Kdo pracuje s kleštěmi?

18. Kdo vyměňuje rozbitou žárovku?

19. Kdo pracuje se šroubovákem?

20. Kdo nakupuje?

21. Kdo věší prádlo?

22. Kdo vynáší odpadky?

23. Kdo pracuje se sekerou?

24. Kdo pěstuje květiny?

25. Kdo pracuje na zahradě?

26. Kdo řídí auto?

27. Kdo se stará o děti?

Příloha 2 - Tabulka kmenových údajů respondentů

Poř. číslo	Pohlaví dítěte	Věk dítěte	Věk rodičů	Vzdělání rodičů	Počet sourozenců	Sourozenské pořadí
			otec / matka	otec / matka		
1.	D	5, 6	45/38	OU/SŠ	1	2
2.	D	5, 10	43/33	OU/OU	1	2
3.	D	6, 4	39/40	VŠ/VŠ	1	1
4.	CH	6, 2	33/32	SŠ/SŠ	1	1
5.	D	8, 0	34/36	ZŠ/OU	1	2
6.	D	6, 5	33/30	OU/SŠ	0	1
7.	CH	7, 6	36/33	SŠ/SŠ	1	2
8.	CH	8, 4	38/36	OU/OU	2	1
9.	D	7, 5	40/39	VŠ/VŠ	1	2
10.	D	7, 2	34/30	OU/OU	1	1
11.	D	7, 0	40/38	SŠ/SŠ	1	2
12.	D	7, 0	34/34	VŠ/VŠ	1	1
13.	CH	7, 7	54/40	SŠ/SŠ	2	2
14.	D	7, 6	38/32	OU/SŠ	2	2
15.	CH	6, 9	39/38	SŠ/SŠ	1	2
16.	CH	6, 8	40/39	SŠ/OU	2	3
17.	D	6, 10	35/34	SŠ/VŠ	0	1
18.	D	7, 3	33/33	SŠ/SŠ	2	3
19.	CH	6, 9	38/36	SŠ/SŠ	1	2
20.	D	7, 6	41/36	OU/SŠ	1	2
21.	D	7, 10	37/36	VŠ/VŠ	1	2
22.	D	6, 5	35/35	OU/OU	1	1
23.	D	5, 0	35/32	SŠ/SŠ	2	3
24.	D	5, 0	37/30	OU/SŠ	1	1
25.	D	6, 4	33/32	OU/SŠ	0	1
26.	D	6, 8	42/38	VŠ/VŠ	1	1
27.	CH	6, 8	37/36	VŠ/VŠ	2	2
28.	D	6, 7	47/43	VŠ/VŠ	2	3
29.	D	6, 8	36/34	SŠ/SŠ	1	2
30.	D	7, 10	36/31	SŠ/SŠ	0	1
31.	D	7, 7	35/33	OU/OU	0	1
32.	D	6, 6	36/36	OU/OU	3	2
33.	D	6, 10	35/34	SŠ/VŠ	1	1
34.	CH	7, 4	40/34	VŠ/OU	1	1
35.	CH	7, 8	38/32	SŠ/SŠ	1	1
36.	D	8, 2	40/35	OU/SŠ	1	1
37.	CH	6, 9	42/35	OU/VŠ	1	1
38.	CH	7, 8	31/28	OU/OU	1	2
39.	CH	6, 3	36/32	VŠ/VŠ	1	1
40.	D	5, 10	31/31	SŠ/SŠ	0	1
41.	CH	5, 0	43/39	SŠ/SŠ	0	1
42.	CH	5, 0	35/35	OU/OU	1	2
43.	CH	6, 1	36/35	SŠ/SŠ	1	2
44.	CH	5, 8	40/38	SŠ/VŠ	1	2
45.	D	5, 6	40/39	OU/OU	1	2
46.	CH	5, 11	36/35	SŠ/SŠ	2	1
47.	CH	5, 2	32/34	VŠ/SŠ	1	2
48.	CH	5, 1	45/33	OU/VŠ	0	1
49.	D	5, 0	32/34	OU/SŠ	1	2
50.	D	6, 8	32/33	SŠ/VŠ	2	1

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Kateřina Coufalová
Ústav:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	PhDr. Irena Plevová, PhD.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Mužská a ženská role v české rodině
Název v angličtině:	Man's and woman's role in Czech family
Anotace práce:	Hlavním tématem bakalářské práce je rozdělení rolí v současné české rodině. Zaměřena je na dělbu práce z pohledu dětí.
Klíčová slova:	gender, genderová identita, genderové role, vývoj rodiny, role ženy, role muže, dvoukariérová manželství, feminismus, dělba práce, teoretické přístupy k dělbě práce
Anotace v angličtině:	The main theme of this work is the division of roles in the contemporary Czech family. It focuses on the division of labor from the perspective of children.
Klíčová slova v angličtině:	gender, gender identity, gender roles, family development, the role of women, the role of men, married with two careers, feminism, division of labor, theoretical approaches to the division of labor
Přílohy vázané v práci:	Příloha 1 - obrázky s otázkami Příloha 2 - Tabulka kmenových údajů respondentů
Rozsah práce:	61 stran
Jazyk práce:	čeština